

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Lenka Černochová

Osobnost kurátora a jeho role v sociálně-právní ochraně dětí

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci „Osobnost kurátora a jeho role v sociálně-právní ochraně dětí“ vypracovala samostatně a citovala všechny použité zdroje.

V Olomouci dne

.....

Lenka Černochová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí práce Mgr. Dagmar Pitnerové, Ph.D. za konzultace, poskytnuté informace, cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěla k vypracování mé bakalářské práce.

Obrázek 1 - Matka a dítě¹

„Tajemství výchovy spočívá v tom, zařídit věci tak, aby dítě bylo úspěšné a pak je za to pochválit.“

Zdeněk Matějček

---

¹ Dostupné z: <http://publicdomainvectors.org/cs/volnych-vektoru/Matka-a-d%C3%ADt%C4%9B/40397.html>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Lenka Černochová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Osobnost kurátora a jeho role v sociálně-právní ochraně dětí.
Název v angličtině:	The personality of a curator and their role in social and legal child protection
Anotace práce:	Práce se zaměřuje na osobnost kurátora a jeho roli v sociálně-právní ochraně dětí. Cílem je seznámit s činností kurátora pro děti a mládež a prostřednictvím praktické části analyzovat spolupráci kurátora s klienty do 15 let pomocí případových studií a rozhovoru. V práci se zabývám dětmi jako specifickou skupinou, úlohou kurátora v sociálně-právní ochraně, multidisciplinární spoluprací a výzkumnou částí.
Klíčová slova:	Děti, kurátor pro děti a mládež, OSPOD, prevence, případová studie, rozhovor, ústavní výchova
Anotace v angličtině:	The thesis is focused on the personality of a curator and their role in social and legal protection of children. Its aim is to inform about the work of a curator for children and adolescents. The practical part of the thesis is focused on the analysis of the cooperation between the curator and the client until the age of 15 through case studies and interview. In my thesis I am concerned with children as a specific group, with the role of the curator in social and legal protection, multi-disciplinary cooperation and research.
Klíčová slova v angličtině:	children, curator for children and adolescents, authority for social and legal child protection, prevention, case study, interview, institutional care
Rozsah práce:	69 stran
Jazyk práce:	český

Obsah

ÚVOD	7
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	9
2 DĚTI JAKO SPECIFICKÁ SKUPINA	12
2.1 Fyzický vývoj dětí	12
2.2 Psychické projevy dětí a vliv sociálního prostředí na jejich vývoj	14
3 ÚLOHA KURÁTORA V SOCIÁLNĚ – PRÁVNÍ OCHRANĚ	20
3.1 Osobnost kurátora a potřebné vzdělání	20
3.2 Legislativní vymezení činnosti kurátora a jeho kompetence.....	23
3.3 Úloha kurátora v rámci prevence.....	27
4 MULTIDISCIPLINÁRNÍ SPOLUPRÁCE	30
4.1 Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy.....	30
4.2 Ministerstvo spravedlnosti.....	32
4.3 Ministerstvo vnitra.....	33
4.4 Ministerstvo zdravotnictví.....	34
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	36
5.1 Cíl, metodologie, organizace a cílová skupina	36
5.2 Případové studie	37
5.3 Rozhovor s kurátorem	60
5.4 Závěr výzkumu	62
ZÁVĚR.....	64
Seznam použitých zkratk.....	66
SEZNAM ODBORNÝCH ZDROJŮ	67

ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila „Osobnost kurátora a jeho role v sociálně-právní ochraně dětí“, a to z důvodu, že jsem na orgánu sociálně – právní ochrany dětí absolvovala praxi a kurátorská profese mne velmi zaujala. Kurátor pro děti a mládež zaujímá v systému sociálně – právní ochrany důležité místo a je jedním z neodmyslitelných článků soustavy. V dnešní době mají děti stále více problémů s rizikovým chováním, a proto kurátor zastává důležitou roli. Velmi zajímavým se mi jevil množství institucí, se kterými kurátor spolupracuje.

Důležitými pojmy, které se vyskytují v celé práci, jsou např. děti, kurátor pro děti a mládež, sociálně – právní ochrana, prevence, ústavní a ochranná výchova.

Cílem mé bakalářské práce je seznámit s činností kurátora pro děti a mládež a prostřednictvím výzkumné části analyzovat spolupráci kurátora s klienty do 15 let.

Bakalářskou práci tvoří pět kapitol, teoretická část popisuje úlohu kurátora v sociálně-právní ochraně dětí a ve výzkumném šetření jsem se zaměřila na cíl práce a to analyzovat spolupráci kurátora pro děti a mládež s klienty do 15 let prostřednictvím případových studií a interview s kurátorem.

V první kapitola je věnována odborné terminologii, která se prolíná celou prací.

Ve druhé kapitole charakterizují děti jako specifickou skupinu. Zaměřila jsem se na popis jejich fyzického vývoje, který je úzce spjat s psychickými projevy a je ovlivňován sociálním prostředím, ve kterém se děti žijí.

Třetí kapitola je věnována úloze kurátora v sociálně-právní ochraně. Zde jsem popsala osobnost kurátora, požadované vzdělání, jeho kompetence vymezené příslušnou legislativou a jeho úlohu na úseku prevence primární, sekundární i terciární.

Čtvrtá kapitola specifikuje jednotlivé instituce, se kterými kurátor v rámci multidisciplinární spolupráce přichází do kontaktu. Pro lepší přehlednost byly instituce rozděleny podle ministerstev.

Pátá část je věnována empirickému výzkumu, kdy cílovou skupinu tvořili klienti kurátora pro děti a mládež a kurátor OSPODu. Zde jsem zvolila kvalitativní metody, a to případových studií a rozhovoru (interview).

Uvedenou problematikou se u nás zabývají mnozí odborníci, například Oldřich MATOUŠEK, Karel KOPŘIVA, Richard JEDLIČKA, Věra NOVOTNÁ, Eva BURDOVÁ, František BRABENEC a Andrea KROFTOVÁ.

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Nejprve je nutné vymezit důležité pojmy, které se budou v práci vyskytovat.

KURÁTOR

Slovo kurátor pochází původně z latiny a ve svém překladu znamená poručník. V různých slovnících cizích slov je opatrovník nejčastějším synonymem slova kurátor. Slovník cizích slov uvádí dvojitý výklad tohoto slova. Tím prvním je kurátor ve smyslu pečovatele nebo opatrovníka. Ve druhém smyslu je kurátor laický představitel církve v církvi protestantské.² Slovo kurátor se dnes používá ve významu opatrovníka v několika různých případech, např. sociální kurátor, soudní kurátor, kurátor pro děti a mládež, nebo také kurátor umění.

KURÁTOR PRO DĚTI A MLÁDEŽ

Kurátor pro děti a mládež je člověk, který na základě pověření státu pracuje s dětmi se specifickými problémy. Matoušek definuje kurátora pro děti a mládež jako „*odborného pracovníka státní sociální pomoci, který se zabývá dětmi a mladistvými obtížně vychovatelnými, mladistvými pachateli trestné činnosti i jejich rodinami, jimž poskytuje poradenskou a socioterapeutickou pomoc.*“³

SOCIÁLNĚ – PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ

Sociálně-právní ochranou dětí (dále jen „sociálně-právní ochrana“) se rozumí zejména ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění, a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. Sociálně-právní ochranu zajišťují orgány sociálně-právní ochrany, jimiž jsou krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady a ministerstvo. Sociálně-právní ochranu dále zajišťují obce a kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní

---

² LINHART, Jiří, a kol. *Slovník cizích slov pro nové tisíciletí*. 1. Litvínov: Dialog, 2007. 415 s. ISBN 80-7382-005-6.

³ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 99. ISBN 80-717-8549-0.

ochranu dětí, další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny (dále jen „pověřená osoba“).⁴

DÍTĚ

Termín dítě je často používaným pojmem vymezeným především věkem. Jedná se o skupinu osob v období mezi narozením a dospíváním. Tohle období je souhrnně nazýváno jako dětství a trvá přibližně do deseti let věku člověka.

Dětství se dále dělí na jednotlivé etapy jako je novorozenecké období, kojenecké období, batolecí věk, předškolní období (věk hry a přípravy na školu) a školní věk. V této práci budu pracovat především s dětmi v předškolním a školním věku. Minimální věková hranice klientů kurátora pro děti a mládež není zákonem stanovena, ale horní věková hranice je pevně dána zletilostí.

Ač se může zdát, že v novorozeneckém období ještě kurátor v životě dítěte nemůže zaujímat žádné místo, v naší společnosti je řada dětí v evidenci kurátorů již od narození, např. z důvodu upravení rodičovské odpovědnosti po rozvodu rodičů, z důvodu rušení stavebního spoření, apod.

PREVENENCE

Slovo prevence pochází z latinského slova *praevenire*, což ve svém překladu znamená předcházet. Předcházet negativnímu, jako jsou např. nemoci nebo jiné nežádoucí jevy ve společnosti. Slovník cizích slov vysvětluje pojem jako: „*předcházení něčemu, ochrana před něčím*“.⁵ Slovník sociální práce popisuje prevenci z širšího pohledu, rozlišuje různé druhy prevence, např. ve vztahu k sociální práci: „*Ve vztahu k sociální práci je prevence souborem opatření, jimiž se předchází sociálnímu selhání, které ohrožují základní hodnoty společnosti (kriminalita, prostituce, toxikomanie, xenofobie, rasismus, sociální parazitismus, násilí apod.)*“.⁶

---

⁴ Zákon č. 359/1999 Sb. O sociálně – právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 1

⁵ LINHART, Jiří, a kol. *Slovník cizích slov pro nové tisíciletí*. 1. Litvínov: Dialog, 2007. 415 s. ISBN 80-7382-005-6.

⁶ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 164. ISBN 80-717-8549-0.

ÚSTAVNÍ VÝCHOVA

Je to opatření navržené orgánem sociálně – právní ochrany dětí a schválené soudem v případech, kdy rodina není schopna nebo ochotna o dítě náležitě pečovat nebo jeho výchovu zajistit jiným přiměřeným způsobem. Před jejím nařízením je soud povinen zjistit, zda nelze výchovu dítěte zajistit náhradní rodinnou péčí nebo v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. V akutních případech je možné navrhnout tzv. předběžné opatření, o němž musí soud rozhodnout nejpozději do 24 hodin. Ústavní výchovu lze nařídít pouze nezletilé osobě a lze ji prodloužit maximálně do doby dovršení 19 let.⁷

OCHRANNÁ VÝCHOVA

„Ukládá se v případech, kdy dítě starší než 12 let a mladší než 15 let spáchá čin, který je u dospělých postihován formou výjimečných trestů, dále v případech, kdy se dítě mladší než 15 let provinilo proti zákonu a není náležitě postaráno o jeho výchovu.“⁸

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR

MPSV řídí na území České republiky výkon státní správy v oblasti práce a sociálních věcí. Řídí vyplácení dávek státní sociální podpory a zároveň je přímým zřizovatelem 11 ústavů sociální péče pro mentálně, tělesně a smyslově postižené děti, mládež a dospělé. MPSV připravuje nové zákony týkající se sociálních věcí, podílí se na procesu kolektivního vyjednávání, vykonává úkoly plynoucí z mezinárodních úmluv.⁹

---

⁷ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 253-254. ISBN 80-717-8549-0.

⁸ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 134-135. ISBN 80-717-8549-0.

⁹ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 111. ISBN 80-717-8549-0.

2 DĚTI JAKO SPECIFICKÁ SKUPINA

Pro každého sociálního pracovníka, kurátora, právníka či lékaře, prakticky pro každého, kdo pracuje s lidmi, je důležité znát specifické znaky jeho cílové skupiny, jeho klientů, aby co nejlépe porozuměl jejich problémům a jejich osobnostem komplexně. V této kapitole uvedeme základní informace o biopsychosociálních projevech dětí od narození do 10 let, kdy končí etapa dětství a začíná dekáda dospívání. Dobrý kurátor by měl vědět, jakými obtížemi po stránce fyzického či psychického vývoje děti procházejí, aby dokázal co nejlépe vyhodnotit všechny situace a možná rizika v průběhu jeho práce s konkrétním klientem.

Na vývoj osobnosti lidského jedince nahlíží mnoho teorií, např. teorie psychoanalytického vývoje osobnosti Sigmunda FREUDA, který tvrdí, že „*rozvoj osobnosti a jejich psychických funkcí je primárně určen vrozenými pudovými dispozicemi, pudem života a pudem smrti, a jejich vzájemnou interakcí.*“¹⁰ Z hlediska analytické psychologie nahlíží na vývoj osobnosti C. G. JUNG, který vychází z Freudovy teorie, avšak vývoj osobnosti chápe jinak, přičemž vývoj nerozděluje do specifických vývojových fází. Základ osobnosti považuje za vrozený a z hlediska vývoje je zdrojem primární nevědomí. Vědomí se rozvíjí až postupně, přičemž jeho finální podobu ovlivňují podněty z nevědomí. Žádná z významných teorií nevyvrací myšlenku, že prožívání dítěte v raném dětství ovlivňuje celkovou osobnost dospělého jedince. Proto je pro kurátora velmi důležité znát svého klienta do těch nejmenších detailů. Souhrnná anamnéza již od útlého věku podmiňuje jeho úspěšnou práci.¹¹

2.1 Fyzický vývoj dětí

Nejvýraznější je vývoj dětí po jejich tělesné stránce. Dětství se dále dělí na několik dalších etap, jako je novorozenecké období, kojenecké období, batolecí věk, předškolní období a školní věk.

---

¹⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, s. 33. ISBN 978-80-246-2153-1.

¹¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, s. 35. ISBN 978-80-246-2153-1.

Lidský plod se rodí ve 38. – 42. týdnu těhotenství. Jeho průměrná hmotnost je 3300 g a měří okolo 50 cm. Porodem dítě přestává být součástí mateřského organismu a stává se samostatnou bytostí.

Novorozenec období trvá přibližně 1 měsíc a je to období, kdy se dítě musí adaptovat na nové prostředí. Novorozenec reaguje pomocí reflexů, kterými je vybaven a které mají různý význam. Pro rozvoj novorozence je důležité prostředí bohaté na podněty, neboť učení je důležitým vývojovým mechanismem. Dítě již má značný rozsah slyšení, dovede rozlišovat doteky, teplotu, změny polohy, ale má omezenou schopnost zrakového vnímání.¹²

Kojenecký věk trvá od jednoho měsíce do jednoho roku. V tomto období se rychle rozvíjí mnoho kompetencí, které musí být dostatečně stimulovány a podporovány a díky nimž dochází k dalšímu vývoji. Začínají se projevovat první individuální rozdíly mezi dětmi v prožívání, chování a celkovém vývoji. Dochází k prudkému tělesnému vývoji, tedy k vývoji jemné i hrubé motoriky a vnímání a vývoji předřečových projevů.

Batolečí věk trvá od jednoho roku do tří let. V tomto období dochází k velmi výraznému rozvoji mnoha dovedností, schopností i celé osobnosti dítěte. Dítě se více osamostatňuje, uvědomuje si vlastní existenci. Charakteristickým znakem tohoto období je osamostatňování a uvolňování z různých vazeb. Hlavní pokrok můžeme vidět ve dvou oblastech: v hrubé i jemné motorice a v řeči.¹³

Předškolní období trvá od 3 do 6–7 let. Konec této fáze není určen pouze fyzickým věkem, ale především sociálně, a to nástupem do školy. V tomto věku se fyzický vývoj zpomaluje. Dochází ke zdokonalování ve všech oblastech, hlavně v oblasti jemné motoriky a v oblasti řeči.

Pro potřeby této práce omezíme **školní období** do věku 15 let, kdy v 11 letech už začíná dekáda dospívání. V rámci vývoje motoriky se zrychlují pohyby, zvyšuje se svalová síla a zlepšuje se koordinace pohybů celého těla. Výrazné pokroky pozorujeme i v oblastech vnímání – zejména zrakového a sluchového. Dítě je pozornější, vytrvalejší, pečlivé a vše důkladně zkoumá.¹⁴

---

¹² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, s. 65 - 71. ISBN 978-80-246-2153-1.

¹³ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Vyd. 3., přeprac. a dopl., v Grada Publishing vyd. 1. Praha: Grada, 1998, s. 69. Psyché (Grada). ISBN 80-716-9195-X.

¹⁴ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Vyd. 3., přeprac. a dopl., v Grada Publishing vyd. 1. Praha: Grada, 1998, s. 117-118. Psyché (Grada). ISBN 80-716-9195-X.

V **období dospívání** se dějí masivní změny v činnosti žláz s vnitřní sekrecí, které podmiňují rozvoj všech tělesných znaků charakteristických pro dospělého člověka. Nastává tzv. růstový sprint, při kterém dochází k rychlým změnám ve všech anatomických oblastech. Zřetelný je tělesný růst spojený se značným rozvojem tělesné síly.¹⁵

V průměru dívky dospívají dříve než chlapci. U chlapců je významný růst a rozvoj svalů. Sekundární pohlavní znaky dívek bývají nápadnější. Zpomalení fyzického vývoje bývá větším problémem u chlapců. V době dospívání vzrůstá subjektivní význam zevnějšku a tělesný vzhled je velmi důležitou součástí identity.¹⁶ Pokud je tělesné dospívání rychlejší, než psychické, duševně infantilní jedinec nemusí být schopen tuto zátěž zvládnout přijatelným způsobem.¹⁷

Nejintenzivnější prožívané změny jsou v oblasti sexuality. Anatomicko-fyziologické změny nastávají v 10. – 11. roce, kdy se začínají rozvíjet primární pohlavní orgány. Dále pokračují výrazným růstem pohlavních orgánů, přičemž u chlapců se objevuje první ejakulace a u dívek první menstruace.¹⁸

Fyzický vývoj dítěte úzce souvisí se zráním jeho psychiky a vlivem sociálního prostředí.

2.2 Psychické projevy dětí a vliv sociálního prostředí na jejich vývoj

Pro práci kurátora je důležité mít přehled o psychických projevech dětí, aby mohl správně posoudit, zda se v případě odchylky chování od normy jedná o problémy spojené s věkem, nebo jde o narušení osobnosti a je potřeba odborné intervence.

Již mezi 2. a 3. měsícem dítě začíná projevovat zájem o okolní svět, kdy nejvyšší prioritu mají živé bytosti. V kontaktu s lidmi jsou kojenci aktivnější než za jiných okolností.

Emoce jsou jedním ze základních faktorů ovlivňujících další vývoj dětské psychiky. Základní pocity libosti a nelibosti se v průběhu prvních šesti měsíců postupně rozvíjejí

---

¹⁵ LABÁTH, Vladimír. *Riziková mládež: možnosti potencionálních zmien*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. s. 14. Série učebnic pro obor sociální práce. ISBN 80-858-5066-4.

¹⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, s. 374-375. ISBN 978-80-246-2153-1.

¹⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. s. 212. ISBN 80-717-8308-0.

¹⁸ LABÁTH, Vladimír. *Riziková mládež: možnosti potencionálních zmien*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. s. 15. Série učebnic pro obor sociální práce. ISBN 80-858-5066-4.

a diferencují. V období mezi 6. a 9. měsícem dochází k posunu a diferenciaci strachu a úzkosti. Dítě již dokáže rozlišovat cizí a známé lidi a to vede k ostražitosti. Podobný základ má separační úzkost, což je strach z opuštění matkou. **Separační úzkost** má tři typické fáze:

1. Fáze protestu: dítě křičí a volá matku – na základě předchozí zkušenosti čeká, že když bude dost vytrvale volat, ona přijde.
2. Fáze zoufalství: dítě postupně ztrácí naději, že matku přivolá, křičí méně a odvrací se od okolí ve stavu hluboké stísněnosti.
3. Fáze odpoutání od matky: dítě potlačí své city k matce a je schopno se připoutat k jiné osobě.¹⁹

Dříve byla tendence vykládat uvedené reakce jako rozmazlenost a hysterii. Podobné reakce dětí bychom měli chápat jako přirozené, jelikož nasvědčují tomu, že se dítě doposud vyvíjelo příznivě.

Klíčový význam pro vývoj dítěte má potřeba jistoty a bezpečí. Celkové hodnocení a prožívání ovlivňuje prožitek dlouhodobé bezpečné vazby. Bezpečná vazba mezi matkou a dítětem je charakteristická vzájemností citového vztahu a z toho vyplývající potřebou fyzické blízkosti.²⁰

Kolem dvou let začíná většina dětí navazovat vztahy k jiným dětem svého věku, ale vztah k dospělým zůstává stále silnější. Objevuje se paralelní hra a ve třetím roce začíná mít hra ráz spolupráce či soutěživosti.²¹

V rámci komunikace můžeme u dítěte rozeznávat pět základních rovin. Mimické projevy jsou primárním komunikačním signálem. Oční kontakt je potvrzením zájmu a účasti dítěte a je významnou pozitivní zpětnou vazbou. Úsměv je další primárně vrozenou reflexní aktivitou. Dítě se jej postupně naučí ovládat a cíleně užívat v sociálním kontaktu. Velký komunikační význam má pláč, je to nejčastější afektivní projev raného věku. Dítě jím vyjadřuje své aktuální pocity a lze rozlišit různé druhy pláče (pláč zlostný, bolestný, lítostivý, atd.). Poslední rovinou

---

¹⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, s. 112-114. ISBN 978-80-246-2153-1.

²⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, s. 115. ISBN 978-80-246-2153-1.

²¹ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Vyd. 3., přeprac. a dopl., v Grada Publishing vyd. 1. Praha: Grada, 1998, s. 78-81. Psyché (Grada). ISBN 80-716-9195-X.

je před řečová aktivita neboli broukání. Dítě jím upoutává pozornost dospělých a ti zpětným opakováním stimulují a rozvíjí jeho řečové dovednosti.²²

Dítě mezi prvním a třetím rokem získalo mnohem více samostatnosti, začíná si uvědomovat, že může věci uchopit i zahodit, přijít k někomu, nebo od něj utéct. Převládá velká touha po pohybu a vlastnictví. Toto období se nazývá fáze vzdoru. Typickými slovními projevy jsou „já chci“, „já sám“ a „ne“. Mahlerová do této doby klade „zrození psychologického já“.²³

Významným prostředkem socializace je **učení nápodobou**. Raná nápodoba má reflexní charakter. Nápodoba je součástí interakce dítěte s dospělým a můžeme ji chápat jako formu rané komunikace. Učení nápodobou umožňuje dítěti získat hotový vzorec chování a je prostředkem orientace a adaptace na nové prostředí. Specifickou variantou nápodoby je identifikace, což je ztotožnění s určitým člověkem. V průběhu druhého a třetího roku se rozvíjí zaměřenost pozornosti a pomalu i schopnost odolávat vnějším rušivým vlivům. Vývojem prochází i sdílení pozornosti, díky čemuž se dítě zaměřuje na to, co považuje matka za důležité. V batolecím období se výrazně vyvíjí i emoce. Batolata často reagují hněvem a vztekem na momentálně prožívanou frustraci. Objevují se i pocity studu a projevy lítosti. Rozvíjí se i sebehodnotící emoce jako je pocit zahanbení, hrdost, pýcha. V rámci vztahových emocí se můžeme setkat se žárlivostí, soucitem či radostí z kontaktu.²⁴

Informace o žádoucím a nežádoucím chování získává dítě na dvou úrovních: pozorováním ostatních lidí a pomocí verbálního sdělení. Verbální prezentace norem může být zobecněná, tzn., že rodiče dítěti sdělují, co se smí a co se nesmí. Přijetí správných vzorců chování dítětem závisí na kvalitě vztahu rodiče a dítěte. Starší batolata už chápou význam vlastního chování i chování ostatních. Poznávání pravidel má kognitivní základ. Postoje k normám a jejich přijetí je ovlivňováno emocionálně.²⁵

Dosažení určitého stupně vývoje dětské psychiky signalizují dva důležité mezníky: schopnost separovat se od matky a uvědomění si vlastní osobnosti a jejich možností.

---

²² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, s. 104-105. ISBN 978-80-246-2153-1.

²³ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Vyd. 3., přeprac. a dopl., v Grada Publishing vyd. 1. Praha: Grada, 1998, s. 81. Psyché (Grada). ISBN 80-716-9195-X

²⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, s. 120-149. ISBN 978-80-246-2153-1.

²⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, s. 158-162. ISBN 978-80-246-2153-1.

V předškolním období se mění uvažování dítěte a to lze shrnout do následujících bodů:

- Výběr informace na základě centrace – tendence ulpívání na jediném, nápadném znaku, který je považován za podstatný, a přehlížení ostatních, objektivně významnějších informací. (Chlapec si zakrývá oči, aby jej ostatní neviděli.)
- Fenomenismus – kladení důrazu na zjevnou podobu světa. Dítě podstatu světa ztotožňuje s viditelnými znaky. (Dívka odmítá akceptovat, že delfin není ryba.)
- Prezentismus – vázanost na přítomnost. (Chlapec právě nemá hlad, proto tvrdí, že nemá rád rohlík se šunkou, i když jej normálně mívá k svačince.)
- Zpracovávání informací na základě magičnosti – dítě interpretuje dění v reálném světě za pomoci fantazie, která zkresluje poznání.
- Animismus – dítě přisuzuje neživým věcem vlastnosti živých, resp. lidských bytostí. (Sluníčko utíká po obloze.)
- Absolutismus – dítě je přesvědčeno, že jeho poznání má definitivní a jednoznačnou platnost. (Dívka reaguje na reklamu v televizi vychvalující zubní pastu značky X jako nejlepší negativně, protože minule říkali, že nejlepší je jiná.)²⁶

Základy sebepojetí jsou vytvořeny již v batolecím období. V předškolním věku dítě dokáže popsat své fyzické rysy, své preference (co má a nemá rádo). Tento popis nebývá naprosto přesný a může být ovlivněn přítomností. Sebehodnocení je poměrně vysoké, ale velmi nestabilní, závislé na aktuální sociální situaci. U dětí v předškolním věku lze pozorovat kooperativní styl hry. Již zřídka si děti hrají paralelně, převažuje společná hra a organizovaná spolupráce. Často se objevuje soupeřivost.²⁷

Emoční prožívání je u předškolních dětí vyrovnanější a stabilnější. Převažuje pozitivní ladění a ubývá negativních emočních reakcí. Emoce jsou velmi intenzivní a snadno se střídají. Stále jsou vázány na okamžité prožívání uspokojení či neuspokojení. V tomto věku již děti chápou význam emocí a lépe se orientují v emocích ostatních lidí, čímž se rozvíjí jejich schopnost empatie, která je součástí emoční inteligence. Nově se objevují pocity viny, které se váží na určitý stupeň morálního vývoje, přijetí pravidel a ztotožnění se s nimi. V předškolním věku děti získávají nové sociální role a učí se na ně adaptovat. Roli vrstevníka dítě získává ve vztahu k cizím dětem, např. na hřišti nebo v mateřské škole. Bližším vztahem k jinému dítěti

---

²⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, s. 177-179. ISBN 978-80-246-2153-1.

²⁷ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Vyd. 3., přeprac. a dopl., v Grada Publishing vyd. 1. Praha: Grada, 1998, s. 93-96. ISBN 80-716-9195-X.

je charakteristická role kamaráda. Mění se vztah s rodiči, kdy se dítě postupně odpoutává z těsné vazby na rodiče. Pro dítě je rodina stále prioritní sociální skupinou a stabilita rodinného zázemí má velký význam. Vstup do mateřské školy je pro dítě velkou změnou, která mu umožní získat potřebné zkušenosti, které mu následně usnadní nástup do školy. V socializaci má vstup do MŠ svůj specifický význam, na dítě není vyvíjen přílišný nátlak a má potřebný čas na adaptaci. Nástup do mateřské školy vyžaduje naučit se respektovat cizí dospělou autoritu a musí se podřídit odlišnému řádu školy.²⁸

Nástup dítěte do školy znamená pro většinu dětí velkou zátěž, dítě získává novou roli školáka. Myšlení školáka je vázáno na realitu a ve svých úvahách nejčastěji vychází z vlastní zkušenosti. U mladších školáků jsou významnými charakteristikami konkrétního logického myšlení schopnosti decentrace, konzervace a reverzibility. Decentrace je schopnost posuzovat věc z více hledisek. Jde o překonání omezení při posuzování reality a uvolňování vázanosti na nápadné znaky. Konzervace je schopnost pochopení trvalosti určitých objektů. Reverzibilita je zvratnost různých proměn. Školáci si začínají uvědomovat, že když něco udělají, situace se změní, ale je možné ji navrátit do původního stavu.²⁹

U školáků se rozvíjí emoční inteligence a roste propojení racionálního uvažování a emočního hodnocení. Děti lépe rozumějí svým emocím, umějí je adekvátně interpretovat a chápou jejich smysl. Zlepšuje se i porozumění emocím ostatních lidí. Školáci umí své emoce lépe regulovat a pocity zvládají i předstírat. Morální vědomí se u školáků mění z heteronomního, kdy nám pravidla chování určují druzí, na autonomní, neboť tyto děti začínají uznávat určité jednání za správné či nesprávné sám bez ohledu na příkaz, či zákaz druhého.³⁰

Ve školním věku dítě začíná být schopno přemýšlet o tom, co si o něm ostatní myslí a proč. Viditelně se mění i vztah k vlastnímu výkonu, důležité je srovnání s vrstevníky, díky kterému si dítě uvědomuje své přednosti či nedostatky. V tomto věku se zvyšuje význam příslušnosti k vrstevnické skupině. Školáci jsou k sobě více kritičtí, uvědomují si stálost své osobnosti a jedinečnost sebe sama.³¹

---

²⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, s. 218-231. ISBN 978-80-246-2153-1.

²⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, s. 267-270. ISBN 978-80-246-2153-1.

³⁰ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Vyd. 3., přeprac. a dopl., v Grada Publishing vyd. 1. Praha: Grada, 1998, s. 128-131. Psyché (Grada). ISBN 80-716-9195-X.

³¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012, s. 358-365. ISBN 978-80-246-2153-1.

Období pubescence s sebou přináší kolísavost emocí, větší labilitu a tendenci reagovat přecitlivěle i v běžných situacích. Dítě v tomto období ztrácí původní citovou jistotu. Emoční reakce jsou nápadnější a méně přiměřené. Pubescenti bývají více impulzivní. Projevuje se také uzavřenost ve smyslu odmítání projevovat své city okolí. Výrazem nejistoty je také pubertální vztahovačnost.³²

Určité problémy v chování jsou typické pro každé období školního věku a signalizují dosažení nějaké vývojové fáze. V mladším školním věku jsou to především problémy nepřipravenosti nebo nezralosti. Některé děti nedokáží přijmout roli školáka a s tím daná omezení. V tomto období většinou nejde o poruchy chování, ale pouze menší problémy nedostatečně socializovaného chování. Ve středním školním věku narůstá význam vrstevnické skupiny. Skupina má své vnitřní normy, které jsou specifické a platné pro všechny, bez rozdílu. Pokud dítě nevyhoví očekávání, může být odmítnuto. Právě tehdy se objevuje šikana. V období pubescence je důležitá změna myšlení z důvodu rozvoje formálních logických operací, což je schopnost uvažovat i o jiných variantách, než které reálně existují. Tím je dán pubertální negativismus, který se v realitě projeví polemizováním s autoritou nebo drzostmi. Osamostatňování se od autorit je podstatou všeho. Pubescent se již neidentifikuje s rodinou, ale se svou skupinou vrstevníků, kde získává novou sociální identitu. Normy skupiny jsou prioritou, i když nejsou vždy přijatelné. Tímto se vytváří specifická kategorie poruchového chování. Nejedná se pouze o porušení norem, ale jde o komplexní změnu nežádoucím směrem.³³

Společnost se proto snaží prostřednictvím kurátora pro děti a mládež působit v oblasti primární i sekundární prevence.

Shrnutí:

Seznámili jsme se s dětmi jako skupinou charakteristickou svými znaky. V každém období v rámci fyzického vývoje dochází k určitým změnám, které jsou úzce spjaty se zráním dětské psychiky a jsou ovlivňovány sociálním prostředím, ve kterém dítě žije. Pro kurátora je nutné se ve vývojové psychologii dítěte orientovat, aby dokázal správně vyhodnotit všechny informace, které má k dispozici.

---

³² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. s. 214-215. ISBN 80-717-8308-0.

³³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. Praha: Karolinum, 2004. s. 61-63. ISBN 80-7184-488-8.

3 ÚLOHA KURÁTORA V SOCIÁLNĚ – PRÁVNÍ OCHRANĚ

Kurátor pro děti a mládež je součástí Orgánu sociálně – právní ochrany dětí (dále jen OSPOD). Orgány sociálně právní ochrany dětí určuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně a jsou jimi ministerstvo, krajský úřad, obecní úřad obce s rozšířenou působností a obecní úřad.

Práce kurátora pro děti a mládež má v České republice dlouholetou tradici. S postupem času se okruh klientů částečně mění, ale jeho význam v oblasti pomoci ohroženým osobám neklesá. Je stále více lidí, kteří se těžce orientují ve svých životních situacích, a proto selhávají. Při práci kurátorů se nejedná (nemělo by se jednat) pouze o administrativní práci, ale je to výkon specifického druhu sociální práce, která se zaměřuje hlavně na terciární prevenci rizikového chování. Kurátor pro děti a mládež využívá metody terénní sociální práce, rozhovoru, případové práce, krizové intervence, odborného poradenství, socioterapie apod. Nedílnou součástí je však i multidisciplinární spolupráce.³⁴

3.1 Osobnost kurátora a potřebné vzdělání

Do roku 2006 nebyla zákonem dána povinnost mít pro práci kurátora specifické vzdělání. To se změnilo vydáním zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Tím vznikla sociálním pracovníkům povinnost mít minimálně vyšší odborné vzdělání humanitního zaměření (v oborech zaměřených na sociální pedagogiku, sociální práci, sociálně-právní činnost, humanitární práci, charitní činnost). Současným kurátorům, kteří toto vzdělání neměli, byl dán čas na jeho doplnění, popřípadě jim bylo prominuto vzhledem k délce praxe. K výkonu práce ovšem samotná kvalifikace jako taková nestačí. Kurátor musí být aktivní a neustále si své vzdělání prohlubovat především v oblasti sociální práce a sociální politiky. Zároveň je pro kvalitní práci důležité mít znalosti ze široké škály oborů jako jsou:³⁵

- **Psychologie** – Kurátor musí vědět, na jakém stupni psychického vývoje se dítě nachází a podle toho s ním pracovat. Výchovní pohovor se rázem může změnit v rozhovor

---

³⁴ DAVIDOVÁ, Ivana. *Metodická příručka pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. s. 7. ISBN 978-80-7368-628-4.

³⁵ DAVIDOVÁ, Ivana. *Metodická příručka pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. s. 13. ISBN 978-80-7368-628-4.

terapeutický, a tak je potřebné, aby se orientoval v základních psychických procesech a v terapeutických metodách. Kurátor musí umět odhadnout, jak se klient cítí a podle toho s ním také jednat.

- **Pedagogika** – Znalosti z pedagogických věd jsou nedílnou součástí všech profesí, při kterých se pracuje s dětmi. Kurátor pracuje s klienty individuálně, ale také v rámci prevence pořádá např. besedy pro skupiny dětí. Důležité jsou i znalosti ze speciální pedagogiky, kdy je nutné vědět, jak pracovat se zdravotně handicapovaným dítětem.
- **Sociologie a antropologie** – V rámci své práce se kurátor denně setkává s různými subkulturami či etniky. Musí vědět, jaké normy jsou v dané společnosti platné a jaké chování je konformní, aby mohl plně porozumět chování a problémům svých klientů.
- **Drogová problematika a adiktologie** – Kurátor musí umět poskytnout základní poradenství v rámci drogové závislosti. Musí znát všechny možné účinky psychotropních látek na člověka, jak dokáží pozměnit vnímání a jaké jsou následky jejich užívání.
- **Zdravotní nauky a medicína** – Pokud kurátorovi přijde zpráva od lékaře, musí v ní umět číst. Důležitá je také komunikace s lékařem na odborné úrovni.
- **Právo a kriminologie** – Nutností je znát postupy policejního vyšetřování, jejich terminologii, trestné činy a jejich právní kvalifikaci, dále postup práce státního zastupitelství či etiketu při soudním řízení. Dále by se měl kurátor orientovat v pravidlech vězeňského systému.

Výše jsme uvedli pouze nejdůležitější znalosti, které jsou potřebné při každodenní rutině. Formální znalosti jako je práce s počítačem, vedení spisové dokumentace nebo schopnost korespondence jsou samozřejmostí.

Rovněž je důležité rozšiřovat své praktické dovednosti například z oblastí: metod a technik sociální práce, sociální komunikace, asertivních dovedností, komunikačních dovedností při práci s agresivním nebo psychiatrickým klientem, psychosociálních výcviků zaměřených na rozvoj a podporu dovedností práce s klientem, vytváření a realizování projektů pro cílovou skupinu klientů, vedení dokumentace, práce s internetem, umění vyjednávat se společenským prostředím za práva klientů atd.³⁶

---

³⁶ DAVIDOVÁ, Ivana. *Metodická příručka pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. s. 13. ISBN 978-80-7368-628-4.

Práce kurátora pro děti a mládež je náročná nejen po stránce vzdělání, ale také záleží na osobnosti a jejich kvalitách. „*Na rozdíl od jiných povolání však hraje v této profesi velmi podstatnou roli ještě další prvek – lidský vztah mezi pomáhajícím profesionálem a jeho klientem.*“³⁷ Seznam všech vlastností potřebných pro výkon této profese by byl nekonečný, a proto vybereme pouze několik nejdůležitějších.³⁸

- **Odvaha** – Bez této vlastnosti prakticky nelze práci vykonávat. Kurátor se nesmí bát, ale zároveň by neměl podceňovat vlastní bezpečí. Pokud ví, že by měl udělat sociální šetření na nějakém rizikovém místě, může se domluvit s kolegou, aby šel s ním. Během výkonu profese se kurátor může dostat a také se dostává do styku s rizikovými osobami, nebo práce probíhá v terénu v rizikovém prostředí. Pokud by měl kurátor strach, mohl by záměrně ignorovat riziková místa. Odvaha je pro kurátora důležitá také při práci s ostatními institucemi, kdy je jejich názor na řešení klientovy situace odlišný a kurátor musí zájmy klienta hájit i přes jejich odpor.
- **Sebejistota** – Kurátor musí mít přirozenou autoritu. Musí si být jistý svou osobou a stát si za svými názory, aby nebyl lehce zmanipulovatelný. Při jednání s dětmi a dospívajícími je důležité si trvat na svém, aby klienti v pracovníkovi necítili submissi.
- **Emoční inteligence** – Jednou z nejzákladnějších složek této vlastnosti je schopnost empatie, kterou lze charakterizovat jako umění se vcítit se do klienta a vidět problém jeho očima. Pracovník by měl být vnímavý a otevřený ke všem signálům, které k němu klient třeba i nevědomě vysílá. Dále je důležité rozpoznat, v jaké náladě se klient nachází, např. za účelem předcházení rizikům s potenciálně agresivními klienty. Kurátor musí umět odhalit, kdy jeho klient zapírá či lže nebo se vyhýbá určitým tématům.
- **Objektivita** – Každý z nás máme ve své přirozenosti věci hodnotit na základě svých subjektivních pocitů. Kurátor ovšem musí umět zhodnotit situaci objektivně a bez stereotypů. Nesmí se nechat ovlivňovat ostatními, vždy si musí umět zachovat svou profesionalitu a být zcela objektivní.
- **Přiměřená angažovanost** – Z vlastní zkušenosti vím, jak je složité nastavení a udržení hranice s klientem. „*Tento problém má dvě podoby: jednou je tendence přebírat kontrolu nad klientem a druhou je tendence obětovat se pro klienta na svůj vlastní*“

---

³⁷ KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese: psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2000. s. 14. ISBN 80-717-8429-X.

³⁸ KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Praha: Grada, 2014. s. 42-43. ISBN 978-80-247-4502-2.

úkor. ³⁹ Je velmi důležité rozumně oddělovat práci a osobní život. Zároveň se kurátor musí naučit „nepřipustit si klienta příliš k tělu“.

Při práci kurátora, ale i v ostatních pomáhajících profesích hrozí stav, který se odborně nazývá syndrom vyhoření. Projevuje se depresí, únavou, cynismem, lhostejností, poruchami spánku a soustředění, ztrátou sebedůvěry, tělesnými potížemi apod. K syndromu vyhoření vedou tři různé cesty. První je ztráta ideálů, kdy na počátku nás práce těší, ale s postupem času narůstají potíže a oddalují se stanovené cíle. Druhou cestou je workoholismus neboli závislost na práci. Neznamena to jen, že člověk hodně pracuje, ale jde o nutkavou potřebu. Třetí cestou k syndromu vyhoření je tzv. „teror příležitostí“. Znamená to, že si na sebe člověk bere příliš práce a ta mu roste pod rukama. Časem není pracovník schopný dostát všem svým závazkům a neschopnost slevit jej pak dovede k vyhoření.⁴⁰

Jednou z účinných metod, jak tomuto stavu předcházet, je tzv. supervize. „*Je to proces praktického učení, v němž supervizor – učitel (někdy též skupina stejně postavených kolegů) pomáhá supervidovanému řešit konkrétní problémové situace, které vznikají při jeho práci s klienty.*“⁴¹ Psychohygienu je při této profesi velmi důležitá a právě supervize má pozitivní účinky v rámci prevence syndromu vyhoření. Zároveň pokud pracovník nemůže přijít na řešení klientova problému, supervize mu může pomoci. Jako další prevenci zvládání stresu a syndromu vyhoření můžeme uvést zdravý životní styl (pohyb, spánek, výživa), dobré mezilidské vztahy (s klienty i v osobním životě) nebo přijetí sebe samého.⁴²

3.2 Legislativní vymezení činnosti kurátora a jeho kompetence

Činnost kurátora pro děti a mládež je regulována několika zákony. Při výkonu práce ovšem existují i další právní předpisy, které je nutné znát.

Základním zákonem, který vymezuje orgány sociálně-právní ochrany, působnost i oblast činnosti je zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

---

³⁹ KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese: psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2000. s. 18. ISBN 80-717-8429-X.

⁴⁰ KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese: psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2000. s. 101-102. ISBN 80-717-8429-X.

⁴¹ KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese: psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2000. s. 136. ISBN 80-717-8429-X.

⁴² KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese: psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2000. s. 100. ISBN 80-717-8429-X.

Oblast týkající se dětí a rodiny je zakotvena v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Nejdůležitější je pro kurátora část druhá, která se týká rodinného práva.

Trestná činnost je řešena pomocí zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. Tento zákon je označován jako speciální. Dále máme v případě trestnosti dva obecné zákony a to zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů, který upravuje obecné zásady trestního řízení, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, který se věnuje skutkové podstatě trestných činů.

Kurátor se zabývá přestupky, které jsou posuzovány dle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. V rámci řízení má kurátor přesně stanovená práva a povinnosti.

Kurátor má v kompetenci i podávání návrhů k soudu, a proto se musí orientovat v zákoně č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Dalším zákonem je zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, a k tomu prováděcí vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

Pro kurátora je důležité znát i zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), protože klienty kurátorů jsou děti, které v převážné většině ještě chodí do škol, a se školou souvisí i některé výchovné problémy.

Jedno z výchovných opatření, které kurátor využívá, je ústavní výchova. K tomu musí znát zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, a prováděcí vyhlášku č. 438/2006 Sb. Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy ČR, která stanovuje podrobnosti o výkonu ústavní a ochranné výchovy.

Jelikož je nedílnou součástí práce kurátora i odborné poradenství, jsou zmíněné zákony pouze základní a nejdůležitější. Pokud potřebuje klient či rodina klienta pomoc, může se stát, že si bude muset kurátor nastudovat i další právní předpisy.

Náplň práce kurátora pro děti a mládež popisuje například DAVIDOVÁ ve své Metodické příručce pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence. Zároveň tyto činnosti doplním postřehy ze své krátkodobé praxe a z rozhovorů s kurátorem.

Kurátor pro děti a mládež vede evidenci a spisovou dokumentaci, která se týká dětí a mladistvých, se kterými pracuje.⁴³ *(Jednou z hlavních činností kurátora je vedení spisové dokumentace. Záznamy o jednotlivých úkonech jsou pečlivě zaznamenávány a ukládány, aby klient mohl kdykoliv nahlédnout do své složky nebo aby mohl být v případě potřeby případ postoupen jinému kolegovi se všemi důležitými podklady. Spisová dokumentace obsahuje osobní údaje dítěte, jeho rodičů, výsledky šetření, záznamy o jednání, zprávy o výchovných poměrech, rozhodnutí soudů apod. Tato práce je zbytečně stěžována formálními nároky.)*

V odůvodněných případech zajišťuje a zprostředkovává informace a jiné citlivé údaje jiným institucím a pověřeným osobám jako je státní zastupitelství, školská a zdravotnická zařízení apod.⁴⁴ *(Pro práci kurátora je důležité mít ucelený náhled na klienta ze všech dostupných zdrojů. Zároveň kurátor vypracovává zprávy o poměrech klientů pro orgány činné v trestním řízení, k čemuž potřebuje informace ze všech možných institucí. Multidisciplinární spolupráce k této profesi neodmyslitelně patří.)*

Kurátor vyhledává a kontaktuje klienty, provádí sociální šetření a kontrolní činnost.⁴⁵ *(Ze sociálních šetření kurátor získává ty nejcennější informace, protože se nachází v přirozeném prostředí klientů. Nikdo z okolí mnohdy neví o problémech, které se ukáží až po šetření v domácnosti, ve škole apod. Z důvodu velkého množství administrativní práce bohužel často není možnost provádět kontroly s takovou četností, s jakou by byly zapotřebí.)*

Kurátor vykonává také funkci opatrovníka a poručníka. Účastní se úkonu v přípravném řízení, hlavním líčení a hájí zájmy dítěte.⁴⁶ *(Kurátor bývá stanoven opatrovníkem klientů při soudních řízeních. Úkony v přípravném řízení jsou pro něj důležité z důvodu pochopení motivů klienta a seznámen se s trestným činem, který klient spáchal. Jeho právem je navrhnout nejvhodnější výchovné opatření a naopak se odvolat; v případě, pokud se stanoveným opatřením nesouhlasí.)*

---

⁴³ DAVIDOVÁ, Ivana. *Metodická příručka pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. s. 17. ISBN 978-80-7368-628-4.

⁴⁴ DAVIDOVÁ, Ivana. *Metodická příručka pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. s. 16. ISBN 978-80-7368-628-4.

⁴⁵ DAVIDOVÁ, Ivana. *Metodická příručka pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. s. 14. ISBN 978-80-7368-628-4.

⁴⁶ NOVOTNÁ, Věra, Eva BURDOVÁ a František BRABENEC. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. Praha: Linde, 2000. s. 41-42. ISBN 80-86131-26-2.

Kurátor poskytuje nebo zprostředkovává rodičům poradenství při výchově a vzdělávání dítěte, pomáhá při řešení výchovných problémů.⁴⁷ *(Mnohdy samotná intervence kurátora nestačí, a proto musí mít v zásobě kontakty na odborná pracoviště a různé instituce, do kterých může klienta odeslat na základě stanovené sociální diagnózy. Kurátor je zde v roli dozorce a zprostředkovatele.)*

Pověřená osoba rozhoduje o opatřeních podle zvláštního předpisu (napomenutí, dohled, uložení omezení) a sleduje, zda jsou dodržována. Dále může podat návrh k soudu na určité výchovné opatření.⁴⁸ *(Jsou dvě varianty. Buď o to mohou požádat sami rodiče a kurátor pouze podá návrh k soudu, nebo vychází podnět pouze od kurátora. Vždy ale záleží na zvážení soudu, zda to které výchovné opatření dítěti uloží či nikoliv.)*

Pokud se dítě ocitne bez jakékoliv péče, nebo je-li ohrožen nebo narušen jeho příznivý vývoj, podává kurátor návrh soudu na předběžné opatření.⁴⁹ *(Předběžné opatření se navrhuje až jako krajní možnost, současným trendem je problém řešit co nejdříve v rámci rodiny.)*

Kurátor se podílí na realizaci ústavní a ochranné výchovy, sjednává dobu a místo přijetí dítěte.⁵⁰ *(Pokud je nařízena ÚV nebo OV, dítě se odmítá dostavit do zařízení a rodiče nejsou schopni jej do zařízení dopravit, podává kurátor návrh na výkon soudního rozhodnutí a po rozhodnutí soudu jej může do zařízení dopravit například on sám. Zároveň před nástupem do zařízení zajišťuje všechny potřebné doklady dítěte. Také stanovuje místo realizace ÚV či OV.)*

Sledování výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy je další činností kurátora, stejně jako povolení dočasného pobytu u rodičů. Dále kurátor působí na zlepšení podmínek v rodině, aby se dítě mohlo co nejdříve vrátit.⁵¹ *(Minimálně jedenkrát za tři měsíce musí dle zákona kurátor navštívit dítě v zařízení, zhodnotit průběh a určit, zda toto výchovné opatření stále plní svůj účel. Během návštěvy kurátor hovoří nejen s klientem, ale také se specialisty, kteří s klientem pracují (etoped, psycholog), a vytváří si obraz o tom, jak pobyt v zařízení probíhá. Ze zákona má právo hovořit s klientem bez přítomnosti dalších osob. Kurátor nespolupracuje pouze*

---

⁴⁷ NOVOTNÁ, Věra, Eva BURDOVÁ a František BRABENEC. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. Praha: Linde, 2000. s. 31. ISBN 80-86131-26-2.

⁴⁸ NOVOTNÁ, Věra, Eva BURDOVÁ a František BRABENEC. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. Praha: Linde, 2000. s. 34-36. ISBN 80-86131-26-2.

⁴⁹ NOVOTNÁ, Věra, Eva BURDOVÁ a František BRABENEC. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. Praha: Linde, 2000. s. 39. ISBN 80-86131-26-2.

⁵⁰ NOVOTNÁ, Věra, Eva BURDOVÁ a František BRABENEC. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. Praha: Linde, 2000. s. 72. ISBN 80-86131-26-2.

⁵¹ MACELA, Miloslav, Daniel HOVORKA, Adam KŘÍSTEK, Klára TRUBAČOVÁ a Zuzana ZÁRASOVÁ. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). s. 349. ISBN 978-80-7478-727-0.

s klientem umístěným v zařízení, ale také s jeho rodinou. Snaží se o navrácení dítěte zpět do rodiny a k tomu je potřeba vytvoření vhodných podmínek pro jeho výchovu a vývoj.)

Kurátorská práce obnáší i spolupráci s věznicemi při řešení sociálních a výchovných problémů. Pomáhá dětem propuštěným ze zařízení se začleněním do společnosti.⁵² *(Jedná se o terciární prevenci, kterou kurátor pomáhá klientovi zařadit se zpět do společnosti. Pomáhá mu v komunikaci se školou, úřadem práce apod.)*

Kurátor pro děti a mládež spolupracuje s ústavy pro výkon vazby i výkon trestu odnětí svobody, se školskými zařízeními pro výkon ústavní a ochranné výchovy, spolupracuje s orgány obcí, školami, zdravotnickými a školskými zařízeními, občanskými sdruženími, úřady práce, charitativními a jinými organizacemi, probační a mediační službou atd.⁵³ *(Seznam institucí, se kterými kurátor spolupracuje, je dlouhý a výše zmíněným institucím bude věnována čtvrtá kapitola této práce.)*

3.3 Úloha kurátora v rámci prevence

Primární prevence je jakýkoliv typ výchovné, vzdělávací, sociální či jiné intervence směřující k předcházení rizikovému chování. Je zacílena na celou populaci, nebo pouze na určitou skupinu. Důležité je, že v rámci primární prevence ještě nemají děti s rizikovým chováním zkušenosti. Nejvýznamnějším prostředkem primární prevence je výchova dětí v rodinách a ve školách. Preventivně na děti mohou působit i různé nevládní organizace. V rámci primární prevence může kurátor pořádat různé besedy či přednášky zaměřené na určitá potřebná témata jako je šikana, záškoláctví, drogová problematika apod. V rámci primární prevence ale kurátor nemusí spolupracovat pouze s dětmi, ale také s rodiči. Vyhledává rizikové rodiny a následně na ně výchovně působí, aby předešel deviantnímu jednání. Bohužel z praxe a po rozhovoru s kurátorem vím, že pro práci kurátora na preventivní úrovni není dostatek času z důvodu mnoha jiných povinností, a tak se na úseku primární prevence angažují spíše jiné instituce.

---

⁵² MACELA, Miloslav, Daniel HOVORKA, Adam KŘÍSTEK, Klára TRUBAČOVÁ a Zuzana ZÁRASOVÁ. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). s. 407-408. ISBN 978-80-7478-727-0.

⁵³ DAVIDOVÁ, Ivana. *Metodická příručka pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. s. 20-25. ISBN 978-80-7368-628-4.

Sekundární prevence je zaměřena na jedince, kteří mají již s deviantním jednáním prvotní zkušenosti. Jejím úlohou je zabránit opakování tohoto rizikového chování. Tato část prevence je prakticky většinou v profesi kurátora pro děti a mládež. Dítě se dostane do evidence OSPOD z různých důvodů, většinou právě kvůli svému rizikovému chování, a cílem kurátora je intervenovat na takové úrovni, aby se toto chování u dítěte již neopakovalo.

Výchovný pohovor je metoda, kterou kurátor využívá nejčastěji. V rámci jednání probere s klientem a jeho rodiči dané deviantní chování. Zjišťuje, jaké motivy mělo dítě k tomuto rizikovému chování, jaké jsou rodinné poměry a ostatní důležité informace vedoucí k poznání celkové situace klienta. JEDLIČKA ve své publikaci shrnul základní pravidla výchovného pohovoru, kterými by se měl kurátor řídit, aby byl rozhovor úspěšný:

- U klienta je vhodné vyvolat silný emocionální zážitek, který je bude motivovat ke komunikaci.
- Přesvědčit je, že jejich rizikové chování jim způsobuje problémy.
- Stanovit jasná a pevná pravidla, která budou respektována, je základem úspěšného pohovoru.
- Posilovat schopnost klienta zamyslet se nad svým jednáním a jeho důsledky.
- Kontrolovat používání motivace v rámci trestů a odměn.
- Nutné je jednat s klientem vstřícně.
- Nenechat se zmanipulovat a možné pokusy o manipulaci včas odhalit.
- Důsledně kontrolovat chování klientů.
- Zvládat techniky udržování jejich zájmu o komunikaci a zvládat jejich potenciální agrese.⁵⁴

Na úrovni sekundární prevence pracuje kurátor i s rodiči. Vždy velmi záleží na míře spolupráce rodičů. Mnohdy rodiče ani nevědí, jakou úlohu má kurátor pro děti a mládež v sociálně-právní ochraně, a mají pocit, že je to sociální pracovník, který jim chce automaticky děti odebrat z péče a vstupovat jim do soukromí rodiny. Z tohoto důvodu se kurátor často setkává s problémy nespolupráce. Je důležité, aby bylo pochopeno, že kurátor není „ten zlý“, ale vnímat jej jako pomocníka, který se snaží o vyřešení problému jejich dítěte. Kurátorská práce obnáší i poradenství v rámci přestupkového nebo trestního řízení, radí rodičům, jak postupovat, a vysvětluje, co jejich dítě nemine.

---

⁵⁴ JEDLIČKA, Richard. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004. s. 340. ISBN 80-731-2038-0.

Důležitou částí práce je i stanovení předběžné sociální diagnózy. Na základě informací z různých zdrojů (pohovor s dítětem a rodiči, zprávy ze školy, od lékaře apod.) kurátor stanoví diagnózu a rozhodne, jakým směrem se bude práce s dítětem ubírat. Zda jej doporučí na další odborná pracoviště, stanoví nějaké výchovné opatření, či v krajním případě může podat i návrh na výchovné opatření k soudu. Kurátorská práce tedy směřuje k tomu, aby jeho klienti neopakovali své rizikové chování.

K terciární prevenci kurátor přistupuje ve chvíli, kdy selhala všechna předchozí působení, a klientovi byla udělena nějaká sankce, např. byl nařízen soudní dohled nad jeho výchovou, byla nařízena ústavní či ochranná výchova, nebo byl klient odsouzen k výkonu trestu odnětí svobody. Terciární prevence směřuje k minimalizaci následků rizikového chování a začlenění jedince zpět do společnosti. Práce kurátora pro děti a mládež tedy představuje např. návštěvu klienta v zařízení náhradní výchovy minimálně jednou za tři měsíce. Kurátor si i tímto buduje s klientem kvalitní vztah založený na důvěře. Komunikuje i s pracovníky spolupracujícími s klientem a zjišťuje, jak výchovné opatření plní svůj účel.

Nesmírně důležitá je jeho role v rámci multidisciplinární spolupráce všech státních i nestátních organizací (orgánů).

Shrnutí:

Věnovali jsme se osobnosti kurátora, působícího v rámci sociálně-právní ochrany dětí a mládeže, požadovanému vzdělání, vymezení jeho kompetencí v souladu s platnou legislativou.

4 MULTIDISCIPLINÁRNÍ SPOLUPRÁCE

Kurátorská práce obnáší mimo práce s klientem a jeho rodiči i spolupráci s různými institucemi. Aby kurátor získal všechny potřebné informace a mohl vytvořit jednotlivé anamnézy, komunikuje se školou, s lékaři, s policií apod. Zároveň musí mít určitou sumu kontaktů na další odborná pracoviště, kam může v případě potřeby klienta odkázat.

Kurátor pro děti a mládež patří pod ministerstvo práce a sociálních věcí. V zákoně č. 108/2006 Sb. o sociálních službách nalezneme výčet služeb, se kterými kurátor spolupracuje. Zde řadíme sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, krizová centra, P-centra, K-centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež apod. Na tyto služby může kurátor v případě potřeby odkázat své klienty.

Uvedeme instituce, se kterými kurátor často spolupracuje, rozdělíme je podle působnosti ministerstev.

4.1 Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy

Škola má podle zákona č. 359/1999 Sb., §10, odst. 4 povinnost nahlásit OSPOD podezření, že k nim dochází dítě ohrožené a vyžadující sociálně právní ochranu. Může jít o podezření, že je dítě zanedbáváno, zneužíváno či týráno. Také mohou podat oznámení na základě toho, že dítě má závažné problémy s chováním. S tím souvisí i povinnost nahlásit kurátorovi, že žák má vyšší počet neomluvených hodin.

Kurátor také může požádat školu o podrobnou zprávu, ve které se zajímá o celkový prospěch žáka, jeho chování, vztahy s ostatními spolužáky i s učiteli nebo také o spolupráci rodičů se školou. Kurátor může do školy přijít i na šetření. Nejčastěji spolupracuje s vedením školy, třídním učitelem nebo výchovným poradcem a školním metodikem prevence.

Na základě pohovoru s dítětem a rodinou, může kurátor dojít k názoru, že by dítěti prospěla návštěva **pedagogicko-psychologické poradny a speciálně-pedagogického centra**, a tak může návštěvu doporučit rodičům, popřípadě ji i zprostředkovat. Následně je možné si vyžádat zprávu.

Střediska výchovné péče jsou jedním z nejvíce využívaných zařízení při řešení deviantního chování dětí. Péče v SVP může být ambulantní nebo pobytová. SVP si však kladou

za podmínku, že veškerá spolupráce s nimi musí být dobrovolná ze strany rodičů i ze strany dítěte. Nevýhodami je, že pobyt v SVP musí rodiče částečně hradit a čekací doba na umístění je dlouhá. Pobytová péče má režimový a terapeutický charakter. Školní docházka je realizována buď přímo ve středisku podle individuálního učebního plánu sestaveného kmenovou školou žáka anebo ve škole, se kterou má SVP dohodu.⁵⁵

Kurátor bývá v pravidelném kontaktu se zařízením a s jeho pracovníky. Na základě žádosti dostává vypracované zprávy o průběhu spolupráce. V případě, že má dítě soudem nařízený pobyt v SVP, je důležitá závěrečná komplexní zpráva, která obsahuje diagnostiku poruchy chování, výsledky spolupráce i další výchovná doporučení.

V případě, že je dítěti nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova, dostává se kurátor do **spolupráce s různými typy výchovných zařízení**. Kurátor musí děti v zařízení pravidelně navštěvovat (ze zákona minimálně jedenkrát za tři měsíce) a také uděluje souhlas s pobytem dítěte mimo zařízení. Dále kurátor informuje státní zastupitelství o průběhu náhradní péče, a zda toto výchovné opatření stále plní svůj účel.

Pobyt v **diagnostickém ústavu** může být buď nařízen soudem anebo dobrovolný.⁵⁶ Diagnostický ústav má ministerstvem určenou oblast působnosti. Na základě výsledků komplexního vyšetření (psychologického, sociálního, speciálně-pedagogického) jsou svěřenci dále rozmístováni do odpovídajících dětských domovů nebo výchovných ústavů. Pobyt dítěte v diagnostickém ústavu trvá zpravidla osm týdnů. Zařízení vypracuje návrh individuálního výchovného plánu, který je v následném zařízení doplňován a ověřován. Dále zařízení vede evidenci klientů umístěných v zařízeních náhradní výchovné péče a evidenci volných míst v těchto zařízeních.⁵⁷ Diagnostický ústav tedy plní diagnostické, výchovně vzdělávací a terapeutické úkoly. Základní organizační jednotkou zařízení je výchovná skupina čtyř až osmi klientů a tyto skupiny jsou v zařízení nejméně tři.⁵⁸

---

⁵⁵ KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Praha: Grada, 2014. s. 20-22. ISBN 978-80-247-4502-2.

⁵⁶ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003. s. 158. ISBN 80-717-8771-X.

⁵⁷ JEDLIČKA, Richard. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004. s. 308-309. ISBN 80-731-2038-0.

⁵⁸ JEDLIČKA, Richard. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, 2015. s. 397. ISBN 978-80-247-5447-5.

Dětský domov zajišťuje výkon ústavní výchovy dětí bez vážných poruch chování. Základní organizační jednotkou je rodinná skupina, která má mezi pěti až osmi dětmi. V jednom zařízení je možné zřídit nejméně dvě a nejvíce osm rodinných skupin.⁵⁹ Denní režim, systém komunikace a hospodaření se svěřenými prostředky jsou co nejvíce přizpůsobeny zvyklostem běžné rodiny.⁶⁰ Specifickým druhem dětského domova je dětský domov se školou, kam jsou umístovány děti s určitými výchovnými problémy.

Do **výchovného ústavu** jsou děti a mladiství umístováni na základě rozhodnutí soudu o nařízení ústavní výchovy nebo uložení ochranné výchovy, na základě usnesení o předběžném opatření umístění v ústavu, případně po dohodě s rodiči. Zařízení poskytuje dlouhodobou péči a hlavním úkolem je příprava na budoucí povolání.⁶¹ Klienty výchovných ústavů jsou děti starší deseti let s vážnými poruchami chování. Základní organizační jednotkou je výchovná skupina o pěti až osmi dětech. Výchovných skupin je v zařízení nejméně pět a nejvíce osm. V České Republice máme specifické typy výchovných ústavů a jejich oddělení, jako jsou např. výchovně – léčebné ústavy (pro svěřence s drogovou závislostí, s hyperaktivitou), výchovné ústavy pro nezletilé matky s dětmi nebo výchovné ústavy s ochrannou výchovnou péčí.⁶²

4.2 Ministerstvo spravedlnosti

Pod ministerstvo spravedlnosti spadá především probační a mediační služba, státní zastupitelství a soudy.

Probační a mediační služba se řídí zákonem č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě. Je to specializovaná sociální služba zaměřená na práci s pachateli a oběťmi trestných činů. V rámci probace je organizován a vykonáván dohled nad obviněným, individuální pomoc obviněnému, jeho motivace pozitivním směrem a působení na něj, aby vedl řádný život

---

⁵⁹ JEDLIČKA, Richard. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, 2015. s. 398. ISBN 978-80-247-5447-5.

⁶⁰ JEDLIČKA, Richard. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004. s. 310. ISBN 80-731-2038-0.

⁶¹ MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003. s. 159-160. ISBN 80-717-8771-X.

⁶² JEDLIČKA, Richard. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004. s. 310. ISBN 80-731-2038-0.

a nedopouštěl se dalších trestných činů.⁶³ Spolupráce kurátora a PMS je v poslední době častější než kdy dříve. Soud může pachateli trestného činu nařídít probační dohled a poté je důležité, aby se kurátor s PMS dohodli, jak budou s klientem společně pracovat, aby byla práce co nejefektivnější. PMS si s klientem zpracovává probační program, ve kterém popíše jednotlivé kroky a vytyčí cíle jejich spolupráce. Následně by měl pracovník PMS kurátora průběžně informovat o průběhu a kvalitě práce s klientem a kurátor pak vypracovává komplexní zprávy pro státní zastupitelství a soud.

Se **státním zastupitelstvím** spolupracuje kurátor většinou až u mladistvých klientů. Kurátor pro SZ vypracovává zprávu o poměrech svého klienta, na základě které může SZ podat obžalobu na mladistvého pachatele trestného činu. Dále se kurátor setkává se státním zástupcem při soudním jednání, během kterého reaguje na navržená výchovná opatření a hájí zájmy svého klienta. Soustavu státních zastupitelství tvoří Nejvyšší státní zastupitelství se sídlem v Brně, dvě vrchní státní zastupitelství v Praze a v Olomouci, osm krajských státních zastupitelství a 86 okresních státních zastupitelství. Státní zastupitelství se řídí zákonem č. 283/1993 Sb. o státním zastupitelství.

Spolupráce se **soudy** je také častá v kurátorské práci. Pro soudy vypracovává kurátor zprávy o svých klientech a při soudních jednáních může být stanoven opatrovníkem. V rámci soudního jednání může kurátor podávat návrhy na jednotlivá výchovná opatření. Soud může nařídít soudní dohled nad výchovou dítěte a tímto dohledem může být pověřen právě kurátor. Kurátor poté pro soud vypracovává zprávy o průběhu dohledu. V České republice máme čtyřčlankovou soustavu soudů tvořenou nejvyššími soudy, vrchními soudy, krajskými soudy, okresními soudy, obvodními soudy a městskými soudy. Základními prameny právní úpravy soudnictví jsou ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky a ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod. Základním zákonem je zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících, státní správě soudů a o změně některých zákonů.

4.3 Ministerstvo vnitra

Spolupráce s **policíí** je opět každodenní rutinou kurátora. Na základě oznámení policie může kurátor získat na starosti nového klienta. Policie požádá kurátora o prošetření poměrů

---

⁶³ MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ (eds.). *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. s. 283. ISBN 80-736-7002-X.

dítěte a o následnou zprávu. Také se může kurátor účastnit výslechů obviněných nebo alespoň dostává zprávu o výslechu, se kterou může nadále pracovat. Spolupráce kurátora a policie je důležitá i v případě, kdy klient uteče z výchovného zařízení. Při útěku je velká pravděpodobnost, že může klient spáchat trestnou činnost či se stát její obětí, a proto je důležité, aby byl klient co nejdříve nalezen. Kurátor může policii informovat o zvyklostech klienta, a tím jim usnadnit jeho hledání a případné dopadení.

S **obecními úřady** kurátor spolupracuje především na úrovni předávání informací. Kurátor může zažádat obecní úřad o vypracování zprávy o pověsti rodiny dítěte. Další úrovní spolupráce může být účast kurátora na primární prevenci, kdy kurátor může obecnímu úřadu pomáhat s koordinací prevence, bohužel z důvodu velké časové vytíženosti je tento způsob spolupráce minimální.

4.4 Ministerstvo zdravotnictví

Podle § 368 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, pokud do **nemocnice** přijde dítě vyžadující sociálně – právní ochranu, měla by to nahlásit na OSPOD. Může se jednat o dítě týrané, zanedbávané či zneužívané, stejně jako je důležité nahlásit i dítě pod vlivem návykových látek. Specifická práce s nemocnicí nastává při spolupráci s psychiatrickými léčebnami, kam se mohou dostat děti s poruchami chování. Na rozdíl od středisek výchovné péče, pobyt v psychiatrické léčebně nemusí rodiče hradit, a tak často rodiče usilují o hospitalizaci svých potomků právě v psychiatrické léčebně. Pokud je zde toto dítě hospitalizováno, kurátor s léčebnou spolupracuje a předává jí informace o svém klientovi. Také je pro kurátora důležitá výstupní komplexní zpráva z léčebny, kde je stanovena celková diagnóza i návrh možných řešení.

Stejně jako nemocnice, tak i **obvodní lékaři** jsou ze zákona povinni hlásit, že mají v péči dítě vyžadující sociálně – právní ochranu. Pokud se dítě dostane do péče kurátora, ten může požádat obvodního lékaře o vypracování zprávy. Jelikož vše podléhá lékařskému tajemství, lékař nesděluje diagnózy, ale pouze obecné informace o dítěti, jako je frekvence nemocnosti, spolupráce s rodiči apod. Spolupráce s lékařem je častá také v případě, kdy má dítě potíže se záškoláctvím a kurátor si u lékaře odůvodňuje důvod absence a následně při sociálním šetření i opravdovost nemoci, protože ani lékaři občas nedovedou odhalit simulování.

Pokud si kurátor myslí, že by byla vhodná návštěva **psychologa či psychiatra**, může rodičům toto navrhnout a popřípadě zprostředkovat. Následně může kontrolovat, zda se kontakt uskutečnil a poté si vyžádat zprávu.

Multidisciplinární spolupráce je pilířem při práci s klientem, který se dopouští rizikového chování.

Shrnutí:

V rámci multidisciplinární spolupráce jsme se seznámili s vybranými institucemi se kterými kurátor pro děti a mládež spolupracuje. Pro lepší přehlednost byly instituce rozděleny podle působnosti jednotlivých ministerstev.

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Výzkumnou část tvoří tři případové studie klientů a rozhovor s kurátorem obecního úřadu obce s rozšířenou působností.

5.1 Cíl, metodologie, organizace a cílová skupina

Cílem výzkumné části je analyzovat práci kurátora pro děti a mládež s klienty do 15 let a spolupráci multidisciplinárního týmu.

K uskutečnění výzkumu byla zvolena kvalitativní výzkumná metoda případových studií a kvalitativní metoda interview. „*Kvalitativní výzkum je označení pro různé přístupy (metody, techniky) ke zkoumání jevů, kdy do popředí nevstupuje kvantifikace dat, nýbrž jejich podrobná analýza.*“⁶⁴

Případová studie (kazuistika) je metodou nalézající, ilustrační a verifikační (ověřovací). Jedná se o popis jednotlivých případů (jedince nebo skupiny). Kazuistika spočívá v detailním studiu případu. Důležité je zachycení jeho složitosti a popis jednotlivých vztahů. Tato metoda má své výhody i nevýhody. K výhodám patří komplexní pohled na případ, data mohou být interpretována různými způsoby a výsledky mohou být doporučením k dalšímu postupu v řešení případu. Nevýhodami jsou výsledky, které nejsou obecně platné a jsou těžko přezkoumatelné, navíc autor může být osobně zaujatý a výsledky tedy zkreslené. Příprava postupu je náročná.⁶⁵ V této práci se jedná o osobní případové studie.

Interview (rozhovor) je metoda shromažďování dat, kdy je výzkumný pracovník a respondent v bezprostřední verbální komunikaci. „*Anglický výraz interview je složen ze dvou částí, kde inter znamená mezi a view znamená názor nebo pohled.*“⁶⁶ V rámci výzkumu bylo použito nestrukturované interview, které se podobá běžnému rozhovoru a důraz je kladen na jeho přirozenost. Jedná se o dialog nad určitým tématem a výzkumník rozhovor usměrňuje. Otázky zvolené v interview navazovaly na data získaná v případových studiích. Také interview

---

⁶⁴ SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. s. 69. ISBN 978-80-7367-778-7.

⁶⁵ SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. s. 108-109. ISBN 978-80-7367-778-7.

⁶⁶ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). s. 182. ISBN 978-80-247-1369-4.

má výhody a nevýhody. Výhodou je přímý kontakt výzkumníka s respondentem, volnost a pružnost při kladení otázek, je zde možnost vysvětlení otázek i odpovědí a je možné sledovat neverbální projevy respondenta. Nevýhodou je časová náročnost, obtížné zaznamenání odpovědí, menší počet respondentů a také fakt, že kvalita získaných dat závisí na kvalitě interakce.⁶⁷

Výzkumné šetření bylo zahájeno v lednu 2016. Základní myšlenkou bylo oslovit tři kurátory pro děti a mládež a realizovat s nimi rozhovory. Pozitivně reagoval pouze jeden, který nesouhlasil s nahráváním, tudíž byl zhotoven písemný záznam rozhovoru.

Cílovou skupinou případových studií byly děti do 15 let s určitým typem rizikového chování. Byly vypracovány případové studie. V rámci kazuistik byly sledovány jednotlivé kroky kurátora pro děti a mládež, jeho jednání s klienty a kvalita spolupráce multidisciplinárního týmu. Rozhovor byl uskutečněn s kurátorem pro děti a mládež s dlouholetou praxí na OÚ ORP na Moravě. Otázky byly zaměřeny na používané metody práce, na názory na různá výchovná opatření a spolupráci s ostatními institucemi. Ve druhé části interview byly kladeny otázky zaměřené na úskalí práce, kurátorovu motivaci, vzdělání apod.

5.2 Případové studie

Byly vybrány tři případy dětí s problémy v chování a následně v rámci studia spisové dokumentace byly vytvořeny případové studie, které byly ukončeny, jakmile klienti dosáhli 15 let.

Případová studie 1

Marie, r. 1990

Případová studie z roku 2016

Dívka se dostala do evidence OSPOD z důvodu upravení rodičovských poměrů k nezletilé za trvání manželství a stanovení výživného.

---

⁶⁷ SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. s. 89-91. ISBN 978-80-7367-778-7.

Osobní anamnéza

Marie se narodila v únoru roku 1990. Provokovaný porod se odehrál v termínu. Poporodní adaptace byla dobrá, raný vývoj probíhal v mezích normy. Dívka nebyla vážněji nemocná. Je pravačka. Do mateřské školy chodila od 3 let bez adaptačních potíží. V předškolním věku měla lehké dyslalické potíže se sykavkami, což bylo upraveno bez logopedické péče. Školní docházku zahájila bez odkladu, na prvním stupni ZŠ výborný prospěch. Na druhém stupni ZŠ začala být prospěchově podprůměrná s laxním postojem k výuce. Měla vysoký počet zameškaných hodin, z toho 6 hodin neomluvených. Po umístění Marie do diagnostického ústavu (dále jen DgÚ) počet zameškaných hodin rapidně klesl. K pedagogům se dívka chová slušně, s některými má drobné konflikty. Do třídního kolektivu se Marie příliš nezapojovala, není příliš oblíbená. Domácí příprava na výuku se zlepšila.

Marie navazuje sociální kontakt bez výraznějších potíží, je komunikativní. Spontánně nabízí témata k rozhovoru, v zátěži reaguje negativismem. Intelektově je dívka v mezích normy.

Rodinná anamnéza

Po roce trvání manželství se manželům narodila Marie, po půl roce se otec odstěhoval do Čech a od té doby rodina nežije ve společné domácnosti. Nyní se jedná o neúplnou doplněnou rodinu bez specifické psychiatrické zátěže. Matka žije s dcerou, dvěma syny z prvního manželství a druhem v rodinném domku matčiny rodičů, obývají samostatnou bytovou jednotku 3+1. Byt je plně zařízen a udržován v čistotě. Matčin druh Marii vychovává od 3 let. Na Marii má silný vliv babička (matka matky). Babička si s matkou v řadě věcí nerozumí, mají odlišný názor na výchovu dětí. Marie má silně negativní vztah k matce. Se starším bratrem má špatný vztah, s druhým bratrem vztah relativně kladný.

Otec nyní žije se svou družkou a jejich společnou malou dcerkou v Čechách. Otec pracuje v zahraničí a doma je pouze o víkendech. Je majitelem rodinného domu se zahradou, který právě prochází rozsáhlou rekonstrukcí. Jeho domácnost je čistá, standardně zařízená. S dcerou se dlouhá léta nestýkal, avšak poté, co mu přišla zpráva o jejím umístění do DgÚ na předběžné opatření, se s ní spojil a nyní jsou v pravidelném kontaktu. Po domluvě s družkou se s Marií chtěl seznámit. Nyní mají s dcerou kladný vztah, i když Marie jej má značně zidealizovaný.

Sociální anamnéza

První kontakt s OSPOD z důvodu soudního jednání za účelem úpravy rodičovských poměrů a stanovení výživného. Dcera byla svěřena do péče matky, otcí bylo stanoveno výživné. Otec o dceru neprojevuje zájem, v Čechách navázal novou známost. Po třech letech opět kontaktován OSPOD z důvodu rozvodu manželství a zvýšení výživného otcí. Poslední setkání otce s Marií v roce a půl, kdy si ji chtěl vzít na týden do místa bydliště – to matka zavrhla. Od té doby se otec s dcerou nestýká, nesnaží se s ní navázat kontakt, nikdy se nezajímá o její život. Výživné platí velmi nepravidelně, narůstá mu dlužná částka.

V dubnu roku 2003, když bylo Marii 13 let, se u ní objevily první výchovné problémy. Marie nerespektuje rodinu a pravidla, utíká z domu a toulá se v nočních hodinách, taktéž chodí za školu.

Matka s dcerou se dostavily na OSPOD, kde se s kurátorem domluvily, že kontaktují středisko výchovné péče (dále jen SVP). V SVP Marie absolvovala pohovor s psychologkou. Kurátor telefonicky kontaktoval SVP a zjišťoval, zda se matka s dcerou dostavily na schůzku.

Poté **v květnu 2003** Marie opět utekla z domova. Matka i druh jsou již unaveni z výchovných nezdarů. Marii se doma nelíbí napjatá atmosféra. Marie musela změnit školu z důvodu záškoláctví a vysokého počtu neomluvených hodin. Marie doma krade, rodičům lže a stýká se se staršími kamarády, od kterých přebírá vzorce chování. Před letními prázdninami spáchala suicidální pokus demonstrativního rázu. Z tohoto důvodu absolvovala dívka **v září 2003** pobyt v psychiatrické léčebně (dále jen PL) po dobu 64 dnů. Po celou dobu pobytu kurátor s PL spolupracoval. Průběh pobytu: Marie byla od počátku klidná, dobře spolupracující. Na režim oddělení se adaptovala, větší výkyvy v chování nebyly zaznamenány. Problémy s přizpůsobením měla spíše doma ve vztahu k matce. Dovolenky proběhly v pořádku, matka byla spokojená, jelikož našly s dcerou kompromis. Po ukončení pobytu došlo pouze ke krátkodobému zlepšení v chování, poté opět výchovné problémy.

V říjnu 2003 Marie s kurátorem sepsala dohodu a bylo domluveno, že bude souhlasit s dobrovolným diagnostickým pobytem v SVP, což vyřídí kurátor, v opačném případě bude podán návrh na nařízení ústavní výchovy. Body dohody: dodržování rozvrhu dne, žádné alkoholické nápoje a drogy, omezení kouření, žádné podvádění, lhaní, krádeže a záškoláctví. Kurátor se zavázal, že bude pravidelně kontrolovat plnění dohody. Z počátku Marie plnila dohodu částečně, s malými prohřešky. Po necelém měsíci se matka s dcerou dostavila na OSPOD, jelikož dcera přestala dohodu respektovat. Má za sebou krádeže a utekla z domova.

V listopadu 2003 nastoupila Marie do SVP na dvouměsíční dobrovolný pobyt. Průběh pobytu: na podmínky a pravidla SVP se dívka adaptovala bez větších obtíží. Stanovila si cíle v rodinné oblasti, především ve vztahu s matkou. Prioritou byl návrat domů. Po necelém měsíci byla Marie z důvodu nemoci propuštěna do domácího léčení, později se ukázalo, že nemoc simulovala a že to byl pouze dobře naplánovaný útěk. V domácím prostředí došlo opět k útekům z domova a toulkám po nocích. Ředitelka SVP po vyhodnocení chování dívky pobyt ukončila. Po celou dobu pobytu kurátor komunikoval se SVP o průběhu Mariina pobytu.

V lednu 2004 se matka dostavila na OSPOD s tím, že má o dceru strach, že péči o ni nezvládá. Marie absolutně nerespektuje autoritu. Kurátor se s matkou domluvil, že podají návrh na předběžné opatření o umístění do ústavní výchovy (dále jen ÚV). Kurátor kontaktoval soudkyni okresního soudu a vše potřebné domluvil.

Na základě předběžného opatření byla Marie **v únoru 2004** předána do péče diagnostického ústavu. Kurátor byl v častém kontaktu s matkou z důvodu hladkého předání dcery do DgÚ i se zařízením za účelem oznámení o nařízení soudního jednání o ÚV. Kurátor pravidelně spolupracoval s etopedem zařízení, se kterým se domluvil, že Marie dokončí ročník na kmenové škole. Marii byl stanoven individuální studijní program, přes týden byla ubytována na internátě. O víkendu se dívka vracela do DgÚ. Kurátor pravidelně komunikoval s internátem i se školou.

Po čtrnácti dnech navštívil kurátor Marii v DgÚ a dlouho s ní rozmlouval o nastalé situaci, přičemž dívka informovala kurátora, že ji kontaktoval otec. Poté uskutečnil šetření v rodině matky, během kterého se bavili o Mariině dětství, o její výchově nebo o možnostech ÚV. Po týdnu opět kurátor kontaktoval matku za účelem domluvy na povolení dovolenky u Mariiny babičky. To matka kategoricky zamítla s argumentem, že právě babička podporovala dceřiny „úlety“ a naváděla ji proti ní. Marii tedy nebyl souhlas s pobytem u babičky udělen.

V březnu 2004 se Marie dostavila na OSPOD a byla rozladěná kvůli zamítnutému pobytem u babičky. Velmi si stěžovala na matku. Pochvalovala si obnovení kontaktu s otcem, dopisují se emaily a pravidelně si telefonují. Na základě Mariiny návštěvy kurátor kontaktoval městský úřad v místě bydliště otce se žádostí o prošetření jeho poměrů. Zároveň kurátor poslal email otci s nabídkou společného setkání.

Po čase přišla kurátorovi zpráva z internátu o Mariině chování. Z počátku s ní byla dobrá komunikace a dívka respektovala všechna pravidla. Poté došlo ke krádeži na Mariině pokoji a vychovatelé se domnívají, že peníze odcizila Marie. Ze školy se vracela různě, ale vždy

informovala vychovatelku SMS zprávou. Jednou se ze školy nevrátila vůbec a následně vyšlo najevo, že přespala u bratra a do školy nechodila celý týden. Po dohodě s DgÚ byla tedy z ubytování odhlášena. Na to se kurátor spojil s etopedem DgÚ a domluvil se s ním na vyřízení neomluvených hodin a na přesunu dívky do výchovného ústavu (dále jen VÚ). Dále ho informoval o Mariině komunikaci s otcem a o žádosti o prošetření jeho poměrů.

V květnu 2004 byla Marie převezena do VÚ. Kurátor zařízení informoval o negativní zprávě z internátu. Během dovolenky u matky Marie utekla z domova a matka to oznámila PČR, také o tom bylo zařízení informováno. Etoped zařízení sdělil, že se Marie vrátila z dovolenky včas, a že utekla, protože se cítila být ponižována druhem matky.

Během letních prázdnin **v červenci 2004** jela Marie na víkend k otci. Její pobyt u něj jí byl prodloužen na 14 dní. U otce byla spokojená, chtěla se s ním co nejlíže poznat. S otcem se domluvili, že by si mohl podat návrh na svěřeni do jeho péče, s čímž matka absolutně nesouhlasila.

V říjnu 2004 se matka, otec i Marie dostavili na OSPOD za kurátorem za účelem řešení dceřiny situace. Otcí bylo sděleno, jaké má možnosti, a že může požádat o svěřeni dcery do své péče. Řešila se také otázka Mariina dalšího vzdělávání.

Následně se uskutečnilo soudní jednání o nařizení ústavní výchovy. Soud rozhodl, že ÚV bude nařizena (s tím matka plně souhlasila) a že Marie zůstane ve výchovném ústavu.

Sociální diagnóza

Marie má velmi nezralou, disharmonicky rozvinutou osobnost. Je egocentrická a má tendence k úniku z povinností a sklony k manipulativnosti. Nedokáže nést odpovědnost za své jednání a za své neúspěchy viní okolí. Jejími poruchami chování je záškoláctví, toulky a krádeže. Má velmi narušený vztah k matce, na kterém je třeba pracovat.

Poté Marie dosáhla 15 let a stala se mladistvou. Je nadále v evidenci OSPOD a kurátora. Marie se rozhodla ukončit studium a absolvovat rekvalifikaci. Tu úspěšně dokončila a podepsala pracovní smlouvu na pozici servírky v hotelové restauraci. Byl podán návrh na zrušení ÚV. Po necelém roce stráveném ve výchovném ústavu byla Marii ÚV zrušena a ta se vrátila domů k matce.

Případová studie 2

Filip, r. 1995

Případová studie z roku 2016.

Chlapec je v evidenci OSPOD z důvodu soudního jednání za účelem úpravy výchovy a výživy dítěte narozeného mimo manželství.

Osobní anamnéza

Těhotenství i porod proběhl bez komplikací. V dětství neprodělal žádné vážnější nemoci ani úrazy. Má alergii na prach a srst a vadu zraku – nosí brýle. Mateřskou školu navštěvoval chlapec asi od 4 let, školní docházku Filip zahájil s ročním odkladem. Docházelo k častému střídání škol z důvodu stěhování rodiny. Ze zpráv ze všech škol, které navštěvoval, jsou patrné jeho opakované agresivní projevy chování vůči žákům, drzé a vzpurné chování vůči učitelům, projevy nekázně v době přestávek mezi výukou. Prospěchově byl průměrný až podprůměrný. V kolektivu byl neoblíbený, pomalu a obtížně se do něj začleňoval. V hodinách byl neklidný a vyrušoval ostatní, domácí příprava byla také nedostatečná. Pro výchovné a osobnostní problémy byl vyšetřen v pedagogicko-psychologické poradně. Pravidelně docházel k pedopsychiatrovi, užíval medikaci na zklidnění, dvakrát byl hospitalizován v psychiatrické léčebně.

Rodinná anamnéza

Filip je svěřen do péče matky, otcí bylo stanoveno výživné, se synem se stýká velmi málo. Nikdy nežili ve společné domácnosti. Matka je znovu vdala, narodila se jí dcera Monika. Rodina se často stěhovala z důvodu finančních problémů. Chlapec žije v neúplné rodině. Biologický otec je vietnamského původu, se synem se stýká jednou za rok. S nevlastním otcem má chlapec negativní vztah. Vztah matky a Filipa je přátelský, srdečný, demokratický a partnerský. Nesouhlas s Filipovým chováním matka sděluje vždy taktně. Matka zvolila výchovný styl se vzájemným porozuměním a přiměřeným řízením. Tento styl však není pro chlapce příliš optimální, protože si Filip dělá, co chce, a neuznává výchovné authority. S mladší sestrou má velmi vřelý vztah, zodpovědně se o ni dokáže postarat. S prarodiči má chlapec neutrální vztah.

Sociální anamnéza

Po narození byl Filip svěřen do péče matky, otci bylo stanoveno výživné. Matka nechtěla bránit otci Filipa vídat, ale bylo problematické se domluvit na pravidlech, proto podala k soudu návrh na úpravu styku.

V dubnu 2007, když bylo Filipovi 12 let, přišlo na OSPOD oznámení z PČR, že Filip ve škole napadl spolužáka. Na základě tohoto oznámení si kurátor vyžádal zprávu ze školy, od lékařky a kontaktoval matku, ať se se synem dostaví k podání vysvětlení. Lékařská zpráva uvedla, že spolužák byl sražen na zem, při pádu se uhočil do hlavy, poté zvracel a na základě vyšetření mu byl diagnostikován otřes mozku.

Matka se synem se dostavili na OSPOD. Matka zaznamenala první výchovné problémy na základní škole, kdy Filip nerespektoval učitele a odmítal pracovat. Matka plně spolupracovala s třídní učitelkou a dětskou lékařkou. Na základě doporučení dětské psychiatricky byl několikrát hospitalizován v psychoterapeutickém centru pro děti, což na krátké období snížilo jeho projevy agrese, ale po čase se vše vrátilo zpět „do starých kolejí“. Matka přiznala, že Filip nebral pravidelně předepsané léky na snížení agrese, že jej nedostatečně kontrolovala. Poté chlapec vysvětlil, jak došlo ke školní roztržce a že se kamarádovi omluvil. Byl kurátorem poučen o tom, že pokud se to bude opakovat, je možné nad jeho výchovou stanovit dohled nebo může být umístěn do výchovného ústavu. Dále se také domluvili, že kurátor zařídí Filipovo vyšetření ve středisku výchovné péče. Ze zprávy ze SVP vyplynulo, že je chlapec psychicky labilní, má známky psychické deprivace a traumat prožitých v raném věku a velkým stresem jsou pro něj finanční potíže rodiny a napjatý vztah s nevlastním otcem.

V září 2007 chlapec přestoupil na ZŠ na vesnici. Ze zpráv bylo patrné, že výchovné problémy stále přetrvávají a změna školy v ničem nepomohla.

Kurátor se telefonicky spojil s dětskou psychiatrickou, která mu oznámila, že Filipa již půl roku neviděla a že matka s ní úplně přestala spolupracovat.

V rámci telefonátu s matkou se kurátor dozvěděl, že má matka novou práci, nevlastní otec je také velmi časově vytížen a Filip je často doma sám. Domluvili se, že matka kontaktuje psychiatricku a kurátor navštíví rodinu doma.

Při šetření v rodině **v říjnu 2007** nebyli rodiče doma a děti hlídala teta. Z rozhovoru s Filipem kurátor zjistil, že jej velmi trápí rodinná situace, rodiče se hádají kvůli finančním problémům a chlapec se bojí, že se otec odstěhuje a on se tedy bude muset mnohem více starat o mladší

sestru Moniku, protože matka je pořád v práci. Následující den se matka zastavila na OSPOD a vysvětlila rodinnou situaci. Prý chce požádat o rozvod, připustila, že se s manželem často hádali před dětmi a že na syna působí negativně. Nakonec kurátorovi sdělila, že syn opět navštěvuje psychiatra.

Za čtvrt roku v **lednu 2008** přišla zpráva od výchovného poradce ze školy, že Filip ve třídě nemá žádného kamaráda, mluví vulgárně a fyzicky ubližuje slabším, ve vyučování naprosto odmítá pracovat, má vysoký počet zameškaných hodin a došlo k výraznému zhoršení chování. Zvažují oznámení trestného činu šikany na PČR, protože Filip šikanuje slabšího spolužáka, který se nedokáže bránit. Následně přišla i zpráva ze SVP, že mají Filipa v ambulantní péči a nejspíše bude přijat k dvouměsíčnímu pobytu.

V **únoru 2008** přišla zpráva od třídní učitelky, že šikanu spolužáka řešili s PČR. Filipovo chování se údajně dále stupňuje, chlapec poškozujee školní majetek, na internetu se objevilo video s nevhodným sexuálním pózováním a také vulgárně odmlouvá učitelům, a proto zvažují jeho vyloučení ze školy.

Filip v **březnu 2008** nastoupil na dvouměsíční dobrovolný pobyt do SVP. Kurátor volal do zařízení a bylo mu sděleno, že po necelém měsíci byl chlapec podmíněčně vyloučen pro hrubé agresivní chování vůči klientům i personálu. Následně byl Filip z pobytu vyloučen úplně, protože absolutně nespolupracoval s pracovníky zařízení. Ze zprávy psychologa je patrné, že chlapec je dlouhodobě nesprávně veden až zanedbáván, absentují u něj vhodné mužské výchovné vzory, viditelně citově strádá, a proto vyhledává citové uspokojení v závadových aktivitách a u nevhodných vrstevníků.

Následně v **dubnu 2008** byla matka pozvána na OSPOD k řešení situace. Kurátor s ní probral Filipův pobyt v SVP i zvážení jeho opakování či podání návrhu na nařízení ústavní výchovy. Dále byla řešena nutnost pravidelných návštěv u psychiatra a budoucí šetření ve škole.

Po předchozí domluvě se kurátor sešel s třídní učitelkou nezletilého. Učitelka jej informovala o stávající situaci a o tom, že škola již vyčerpala všechny možnosti výchovného působení. Podle jejího názoru je hlavním problémem nedostatečná péče matky a to, že Filipovi chybí pevná mužská ruka. Ve škole se tak stýká se staršími problémovými žáky, kteří jej navádí k různým hloupostem. Filip se po návratu ze SVP snaží více mluvit o svých problémech. Dle jejich názoru by bylo vhodné jej přeradit na jinou ZŠ a opakovat pobyt v jiném SVP, nařízení ÚV je až krajním řešením. Poté kurátor mluvil i s nezletilým. Vysvětlil mu vážnost situace a upozornil ho, že už má opravdu poslední možnost se polepšit a zvrátit tak úvahu umístit jej do výchovného

ústavu. Dále spolu hovořili o návštěvách psychiatra a o jeho trávení volného času. Kurátor by mu mohl zprostředkovat nějaký kroužek.

Následně **v květnu 2008** přišla na OSPOD zpráva od ředitele školy, že Filip bude po letních prázdninách přestupovat na jinou ZŠ a sdělil názor, že pobyt v SVP by měl být odložen a chlapci by měla být dána možnost začlenit se do nového kolektivu.

Ze zpráv, které si kurátor vyžádal od psychiatra, vyplývá, že situace setrvává, byla mu vysazena medikace, protože se po ní cítil unavený a odmítal léky brát. Dále psychiatr doporučuje pobyt v SVP.

V červenci 2008 se matka s nezletilým dostavili na OSPOD. Kurátor matce znovu navrhl opakovat pobyt v SVP, to však matka negovala z finančních důvodů. Dále se hovořilo o průběhu psychiatrické léčby syna i o jeho problémech ve škole. Filip se bránil, že ve škole již chování zlepšil. Filipovi bylo opět zdůrazněno, že pokud své chování nezmění, bude přistoupeno k podání návrhu na nařízení ÚV. Na závěr se kurátor s matkou domluvil, že se matka informuje, zda nemůže dostat finanční příspěvek na pobyt syna v SVP a dále se dohodli na termínu dalšího setkání v srpnu 2006.

Na další setkání s kurátorem na OSPOD přišla matka bez nezletilého. Po celou dobu pohovoru byla apatická, sdělila, že přišla o práci a neví, jak bude řešit bytovou situaci. Kurátorem jí bylo doporučeno, aby se přihlásila na Úřad práce (dále jen ÚP) a zažádala si o dávky i o příspěvek na pobyt syna v SVP. Matka působí dojmem, že je jí vše jedno, v ničem nevidí smysl. Kurátorem jí bylo doporučeno, aby vyhledala psychologickou pomoc.

Po letních prázdninách nastoupil Filip do nové školy. Z té přišla na OSPOD zpráva, že se opět chová agresivně, ničí majetek, nerespektuje učitele, v kolektivu je neoblíben, a že doporučují nějaké specializované pracoviště.

V říjnu 2008 přišla zpráva z PČR, že Filip ve škole spolykal léky na tlumení a sanitkou byl odvezen do nemocnice. Po pohovoru s matkou i nezletilým vyšlo najevo, že Filip léky spolykal, protože chtěl být hodný, nevyrušovat v hodině a vyhnout se tak pobytu v SVP. Matka se dostavila po incidentu do školy, odmítá umístění syna na specializované pracoviště. Škola tvrdí, že Filip se jeví jako zanedbané dítě, nemá brýle ani pomůcky na výuku, nosí špinavé oblečení, psychicky je velmi negativistický. To matka kategoricky vyvrátila. Od té doby, co rodina bydlí u rodičů matky, je o děti prý lépe postaráno.

V rámci jednání ve škole, kterého se zúčastnila ředitelka s třídní učitelkou, došli zástupci školy k závěru, že základní problém je v rodině a rodinných poměrech. Domluvili se, že kurátor domluví psychiatrickou léčbu Filipa na lůžkovém oddělení místo ambulantní péče. Pokud by s tímto matka nesouhlasila, byl by podán návrh na soudní dohled a také návrh na trestní stíhání za zanedbávání povinné péče.

Následně **od listopadu 2008 do ledna 2009** probíhala jednání se školou, psychiatrem a matkou. Ze školy si neustále stěžovali na Filipovo chování, matka tvrdila, že syna nechce přijmout do psychiatrické léčebny a že domluvila synovi diagnostický pobyt v SVP. Je srozuměna s tím, že jej syn musí dokončit, v opačném případě by byl podán návrh na nařízení ÚV. Dále matku kurátor informoval o tom, že se o ni zajímá policie, že někdo podal podnět k zahájení trestního stíhání za zanedbávání povinné péče. Kurátor tedy musí sepsat podrobnou zprávu na PČR.

Filip nastoupil na diagnostický pobyt do SVP **v březnu 2009**. Po necelém měsíci byl z pobytu opět vyloučen prakticky ze stejného důvodu jako v případě prvního pobytu – nerespektování řádu zařízení. Na základě telefonátu kurátora s ředitelem zařízení a zaslání zprávy o předčasném ukončení pobytu se kurátor domluvil s matkou nezletilého, že jej zkusí ještě přeradit do jiného SVP, kde to s ním ještě zkusí.

Na základě rozhovoru s matkou se kurátor rozhodl vyzkoušet v tomto případě i spolupráci s terénní asistenční službou. S tím souvisí i skutečnost, že byl vydán trestní příkaz, který vinil matku, že poslední 4 roky zanedbávala řádnou výchovu syna, čímž byla odsouzena k 1 roku odnětí svobody, přičemž výkon trestu se podmíněně odložil na zkušební dobu v trvání 3 let.

Diagnostický pobyt v SVP Filip dokončil **v červnu 2009**. Z propouštěcí zprávy vyplynulo, že za pomoci medikace a pevného režimu (dvouměsíční stálé prostředí s dostatkem jídla a pravidelně se opakujícími činnostmi) došlo k celkovému zklidnění chlapce. Dále zaslal kurátor informační zprávu na okresní státní zastupitelství o vývoji případu.

Po návrtu ze SVP se Filip opět zařadil zpět do běžné školní docházky. Z počátku byl klidnější, ale jeho velmi podprůměrný prospěch zapříčinil, že bude po letních prázdninách skládat opravné zkoušky ze dvou předmětů. Jelikož zkoušky nesložil, musel opakovat 8. ročník ZŠ.

Sociální diagnóza

Filip je introvertní, velmi citlivý a citově deprivovaný chlapec. Vůči druhým lidem (i vůči sobě) je kritický a nedůvěřivý. Velmi obtížně se přizpůsobuje normám a jakýmkoliv pravidlům, je nepoddajný a rád jedná po svém. Jeho emoční prožívání se dá označit jako labilní. Jeho poruchami chování je agresivita, šikana a nerespektování autorit.

Filip dosáhl 15 let. S jeho rodinou nadále spolupracoval kurátor pro děti a mládež i terénní asistenční služba (dále jen TAS). S postupujícím věkem se problémy s Filipem ustálily a chlapec po dokončení povinné školy docházky začal pracovat.

Případová studie 3

Jan, r. 1993

Případová studie z roku 2016.

Chlapec je v evidenci OSPOD z důvodu problémů výchovného charakteru a trestné činnosti.

Osobní anamnéza

Jan zahájil školní docházku s ročním odkladem. Během prvního stupně s chlapcem nebyly žádné problémy. Na druhém stupni ZŠ se začal chlapec rapidně zhoršovat. Je to velmi slabý žák, v hlavních předmětech hodnocen nedostatečně nebo dostatečně, často bývá nepřipraven, bez školních pomůcek a domácích úkolů. V třídním kolektivu působí značné problémy, ke slabším se chová vulgárně a agresivně. Učitelé mu neustále zabavují nevhodné předměty – zapalovač, žiletku, cigarety. Jan byl několikrát přistižen na WC při kouření. Kamarády má mezi staršími problémovými žáky.

Rodinná anamnéza

Jan pochází z původní, úplné rodiny. Oba rodiče jsou zaměstnaní. Rodina se navenek jeví bez patologie. Jan žije s rodiči a mladší sestrou v rodinném domku. Sestra je bez výchovných problémů. Manželství rodičů se jeví jako harmonické. Otec pracuje jako řidič kamionu, na

výchově dětí se podílí nepravidelně, výchovu a péči zajišťuje matka. Vztah se sestrou má Jan neutrální. S rodiči má dobrý vztah, má je rád, ale nejsou pro něj autoritou.

Sociální anamnéza

V říjnu roku 2006 přišla na OSPOD zpráva z PČR, že 12letý chlapec ukradl v supermarketu dvě čokoládové tyčinky. Po týdnu přišla zpráva ze školy, že s chlapcem mají trvalé kázeňské problémy, zvýšil se ~~jeho~~ počet zameškaných hodin, často chodí za školu a má neomluvené hodiny. Po dohodě s psychologem a s rodiči byl chlapec umístěn do SVP, odtud ale po několika dnech utekl. Poté přišla další zpráva z městské policie, že byl Jan přítomen krádeži měděného parapetu, přičemž údajně pouze hlídal.

Kurátor zaslal rodičům Jana předvolání na OSPOD za účelem projednání těchto záležitostí.

Po pár dnech přišla z PČR další zpráva, že byli na výjezdu do ZŠ, kvůli šikaně. Jan soustavně dva roky šikanuje spolužáka, k čemuž se plně doznal se slovy, že je mu prý odporný a není schopen s ním vyjít. Proto jej napadá slovně i fyzicky.

Kurátor si zažádal o zprávu ze SVP, v níž stálo, že Jan je klientem SVP od března 2006. Byl zde poslán ze ZŠ pro problémy výchovného charakteru (zapomínání pomůcek, rvačky, kouření, prodej cigaret spolužákům, drzé chování, nedostatečná školní příprava). Postoj ZŠ byl odlišný ve vztahu k postoji rodičů. Dle rodičů s ním žádné problémy nejsou, prý se denně učí, aktivně sportuje. Během prázdnin výrazný nárůst problémů. V noci se toulal a opíjel s kamarády, dvakrát byl přistižen, jak krade. Od začátku školního roku se neučil, popral se se spolužákem, a nereagoval na domluvy. Rodiče vyčerpali všechny možné sankce, neví si s ním rady, při testu zjistili i THC v moči. Výrazné zhoršení výchovných problémů (útěky, lhaní, krádeže, marihuana, kouření, zanedbávání školních povinností). Příčina problémů je multifaktoriální: pubescentní projevy, osobnostní zvláštnosti, podcenění výchovného vedení ze strany rodiny, problémy s akceptací autorit. Chlapec nemá pocit, že by bylo něco špatně, motivace ke změně je malá. Ze strany etopeda SVP bylo doporučeno zařazení k pobytu v SVP, kontakt s OSPOD a psychiatrické vyšetření.

V listopadu 2006 se rodiče dostavili na základě předvolání na OSPOD. Při jednání byli rodiče upozorněni na nezbytnost řešit výchovné problémy syna a bylo domluveno, že se rodiče se synem dostaví k psychiatrickému vyšetření.

Ze zprávy od psychiatra vyplynulo, že Jan má dlouhodobou socializovanou poruchu chování. Chlapec je egocentrický s chabou netrénovanou volní složkou. Patrné je nedůsledné rodičovské vedení, Jan nerespektuje pravidla a řády, je neempatický.

Poté přišla zpráva z PČR o výsledku svědků šikany: Jan spolužáka bil a nadával mu každý den. Koupil si karton cigaret, měl u sebe půl litru slivovice, kterou vypil se staršími kamarády. Několikrát jej viděli kouřit marihuanu, viděli u něj i bílý prášek, o němž Jan tvrdil, že to je pervitin. Marihuanu prý sám pěstuje, spálil svoji žákovskou knížku a ví, že chodí za školu. Výpověď Jana: spolužáka prý bije jen, když si začne. Cigarety mu prodávají v trafice. Bílý prášek, se kterým se chlubil spolužákům, nebyl pervitin, ale byla to nadrcená křída, chtěl machrovat před spolužáky.

Ze SVP přišla **v lednu 2007** další zpráva: ve škole přetrvávají problémy, ze SVP tehdy Jan utekl, protože mu tam dávali nesmyslné úkoly (vaření, praní, (umývání nádobí), nemohl chodit ven a chyběli mu kamarádi. Na Janovi není patrné jakékoliv prožívání pocitu viny či selhání, jeho denní režim je nepravidelný. Situaci doma Jan hodnotí tak, že je to dobré, rodiče mu vždy jen domluví, ale ven chodit může. Kdyby byl v jejich kůži, tak by nastolil přísnější režim. Má tendence odsouvat pozornost od vlastního problematického chování k vnějším činitelům – učitelka je přísná, kluci dělají hlouposti, on se jen přidá. Jan odmítá opakovat pobyt v SVP.

Kurátor znovu kontaktoval školu. Ve škole začíná být situace neúnosná, PČR případ šikany odložila z důvodu nedostatečného věku. Pro děti je Jan špatný vzor.

Následně zažádalo okresní státní zastupitelství kurátora o podrobnou zprávu o situaci okolo Jana.

Kurátor se spojil **v únoru 2007** se SVP a zjistil, že terapie s Janem se neuskutečňují, rodiče mají velmi laxní přístup a SVP doporučuje stanovení dohledu probačního úředníka. Dále jej kurátor informoval, že soud ve věcech mládeže nařídil soudní jednání, a proto by bylo vhodné pokračovat ve spolupráci.

Dále kurátor telefonoval matce, ať se dostaví co nejdříve na OSPOD. Přišli oba rodiče. Zvažují prý, že nechají Jana hospitalizovat v psychiatrické léčebně a přemýšlejí i o přestupu na jinou ZŠ.

Následně **v dubnu 2007** přišla další zpráva z PČR: společně s dalšími třemi kluky Jan poničil garáž a z jeho dechu byl cítit alkohol, přičemž nadýchal 1,4 promile. Jan byl arogantní, oháněl se tím, že mu ještě není 15 let a policie na něj nemůže.

V průběhu dalšího týdne se kurátor spojil s otcem nezletilého, s okresním státním zastupitelstvím (dále jen OSZ) i se SVP. Otec vypověděl, že se matka nervově zhroutila a už si neví rady co dál, chtějí syna nechat převést do PL. Při komunikaci se SVP vyplynulo, že dohled nad chlapcovou výchovou by neměl smysl, Jan musí absolvovat terapeutický či psychologický program a pobyt dlouhodobějšího rázu, neboť ambulantní program a dohled by nepřinesl očekávané výsledky.

Rodiče podepsali souhlas s umístěním Jana do PL. Po ukončení léčby bude Jan docházet na ambulantní sezení v SVP a absolvuje nějaký letní tábor. V září by mohl přestoupit na jinou ZŠ a nastoupit na dvouměsíční dobrovolný diagnostický pobyt do SVP.

Kurátor zaslal **v květnu 2007** na okresní soud zprávu s návrhem na uložení následujících opatření – dohled probačního úředníka, zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu v SVP + zprávu o celkové situaci klienta – to vše bylo soudem stanoveno.

Další týden volali rodiče Jana, že se jim nepodařilo syna převést do PL, protože jim utekl z auta. Pokud Jan do PL nenastoupí, je možné podat k okresnímu soudu návrh na předběžné opatření, kterým bude Jan umístěn v PL nebo přímo v diagnostickém ústavu. Rodiče se tedy vydali syna hledat.

V červnu 2007 se kurátor telefonicky spojil s primáčkou PL. Jan je v zařízení, jsou s ním velké problémy a neví, zda neuteče. Při prvních sezeních Jan přiznal, že pravidelně užívá alkohol přibližně dva roky a je závislý i na omamných látkách. Jan tlačil na rodiče, aby jej vzali z léčebny, rodiče se ho prý bojí, načež další den Jan z léčebny utekl. U chlapce se nejedná o psychiatrický problém, ale o problém výchovného rázu. Primáčka PL doporučila, aby bylo soudu podáno předběžné opatření k nařízení ústavní výchovy.

Na druhý den volal na OSPOD otec, že od té doby, co Jan utekl z PL, je doma, pravidelně chodí do školy a rodičům slíbil, že se polepší, s primáčkou PL se tedy domluvili na ukončení hospitalizace.

Kurátor se příští týden zastavil do školy, aby zjistil, jak se situace okolo chlapce vyvíjí. Z rozhovoru s třídní učitelkou se dozvěděl, že Jan do školy chodí, ale je apatický, učivu absolutně nerozumí, jeho domácí příprava je nulová a z důvodu špatných známek bude opakovat ročník.

Následující týden se rodiče dostavili na OSPOD. Jsou domluveni s probačním úředníkem, že brzy začne spolupráce a také půjdou do SVP. Pokud probační dohled nebude mít očekávaný účinek, dají dobrovolný návrh na umístění Jana do výchovného ústavu. Také jsou domluveni se synem na přestupu na jinou školu.

Kurátor kontaktoval probační a mediační službu. Jelikož ještě rozhodnutí soudu nenabylo právní moci, nemohou začít se spoluprací. Poté vypracují pro Jana vhodný program zahrnující i spolupráci se SVP.

Příští den přišli rodiče opět na OSPOD. Domluvili se, že po dobu letních prázdnin si vezmou dovolenou a budou syna hlídat, mají domluvený přestup na jinou ZŠ, ale před tím musí Jan absolvovat pobyt v SVP, který má stanovený soudem. Chtějí mu dát ještě další šanci, a proto nechtějí podat návrh na nařízení ÚV a zavazují se, že na syna dohlédnou. Kurátor proto zavolal do SVP a domluvil, že v září může Jan na pobyt nastoupit. On i rodiče ale musí podepsat dobrovolný souhlas.

Po letních prázdninách **v září 2007** otec přišel s dotazem za kurátorem, zda by nešlo zrušit rozhodnutí o umístění syna do SVP, že prý se tam byli podívat a přijde jim to tam depresivní, nelíbí se jim to tam; a myslí si, že pokud tam syn nastoupí, tak neví, zda tam vydrží. Kurátor se mu snažil vysvětlit, že měli možnost se proti rozsudku odvolat, což neučinili. Otec se tedy rozhodl kontaktovat pracovníky probační a mediační služby (dále jen PMS), zda nepůjde ještě SVP změnit za jiné. Dále otec uvedl, že Jan nastoupil na novou ZŠ, sice tam jít nechtěl, ale vysvětlil mu, že tam kromě vedení nikdo o jeho problémech neví a bude moci začít s čistým štítem. Chvilí na to volala ředitelka z nové ZŠ, že Jan nebyl ve škole. Kurátor tedy telefonoval matce, že jejich syn nedorazil do školy. Matka byla v šoku, odešla prý brzy ráno do práce a netušila, že její syn do školy nešel. Slíbila, že jakmile dorazí domů ze zaměstnání, zjistí podrobnosti a kurátorovi obratem zavolá. Po 2 hodinách opět volala matka, že syn se jí přiznal, že nebyl ve škole. Důvod ani kde byl, jí nechtěl říct.

Po týdnu přišla zpráva z PMS, že Jan nenastoupil ve smluvený termín do SVP, protože opět utekl z domu. Možnost dalšího nástupu má příští týden. Pracovnice s rodiči řešila Janovu závislost na alkoholu a cigaretách a domluvila se s nimi, že otestují syna na přítomnost drog a domluví mu, aby nastoupil do SVP. Zároveň přišla i zpráva ze školy, že Jan do školy chodí pouze sporadicky, má hodně neomluvených hodin, do kolektivu neměl zatím možnost se zařadit, v hodinách je pasivní a znalosti z minulých ročníků má velmi špatné.

Příští týden zavezli rodiče Jana do SVP k nástupu na diagnostický pobyt. Do zařízení ovšem nebyl přijat z důvodu pozitivního testu na drogy. Další možnost nástupu má tedy za tři dny.

Další den volala etopedka SVP, že našla zařízení, kde přijímají klienty závislé na návykových látkách. Jan by musel projít jejich ambulantním vyšetřením a poté by byl odeslán do střediska, kde by podstoupil odvykací pobyt. Tuto možnost prý sdělí rodičům a PMS. V dalším telefonátu kurátorovi sdělila, že rodiče souhlasili, protože Jan do předešlého SVP nenastoupil, prý onemocněl.

Během **října 2007** ze školy opakovaně chodily zprávy o pokračujícím záškoláctví Jana.

Pracovnice PMS zaslala kurátorovi další zprávu o pokračující spolupráci. Jan neplní probační program, od uzavření programu se nesnažil své chování zlepšit, užívá návykové látky, a nerespektuje rodiče. Rodiče nejsou schopni syna uhlídat, ten nechodí do školy, a navíc nemají přehled o jeho aktivitách ve volném čase.

V říjnu 2007 na OSPOD přišla zpráva z PČR, že Jan společně s kamarády ukradli dva metry měděného okapu.

Do SVP pro závislé Jana nepřijali, protože neměl dost vysokou hladinu látek v moči. Otec chtěl, aby syna hned ten den přijali do předešlého SVP, to však je možné až po víkendu.

Po víkendu **v říjnu 2007** konečně Jan nastoupil do SVP. Přijali ho i přes malé zbytkové množství látky v moči.

Po týdnů stráveném v SVP byl Jan opět testován a opět měl pozitivní test na návykovou látku v těle – marihuanu. Rodiče byli vyzváni, aby si syna odvezli domů s tím, že se domluví na dalším postupu. S rodiči je prý problematická spolupráce, neberou telefony. SVP má strach, aby Jan nezatáhl do drog další klienty. Následně byl Janovi pobyt obnoven s tím, že bude pod dohledem ohledně zneužívání a donášky drogy do zařízení.

Po týdnů přišel otec na OSPOD. Informoval kurátora, že Jan po dvou dnech ze SVP utekl, protože se to tam prý nedalo vydržet, a šel pěšky domů. Otec byl vyzván, aby se ještě jednou pokusil o přijetí syna do zařízení. Následně kurátor telefonoval s etopedem zařízení, ten si myslí, že by Jan měl dostat poslední šanci a být přeřazen do soukromého SVP, kde je jeho nástup možný po víkendu.

Jan do soukromého SVP **v listopadu 2007** nenastoupil, protože rodičům opět utekl. Rodiče přišli i se synem na OSPOD k vysvětlení situace. Jan se prý chtěl podívat na závody kamarádů.

Další den má poslední možnost nastoupit, prý nastoupí. Pokud ne, rodiče sami podají návrh na umístění do DgÚ.

Kurátor zaslal informační zprávu na okresní státní zastupitelství týkající se pobytu Jana v SVP se všemi neúspěchy.

Po víkendu Jan nastoupil dle domluvy do SVP. Po 14 dnech volala etopedka, že mu byl pobyt dvakrát prodloužen o 14 dní z důvodu přípravy útěku a navádění kamaráda ke krádeži. Rodiče s prodloužením souhlasili.

Poté se kurátor zastavil na návštěvu rodičů doma. Otec si pochvaloval, že se syn v SVP zlepšil, hovořili o možnosti ukončit synovi pobyt po Vánocích, kurátor otci vysvětloval, že to není dobrý nápad, že by pobyt měl dokončit, protože potřebuje pozitivní výstupní zprávu. Kurátor pro jistotu ještě volal do zařízení a zjistil, že se Jan zlepšil, ale SVP určitě nedovolí jeho předčasné propuštění.

Po 14 dnech **v prosinci 2007** přišla zpráva ze SVP o průběhu práce s klientem. Pobyt Jana není bez problémů, (vyskytují se) opakované prohřešky proti řádu SVP a klient nevyvíjí velkou snahu o změnu svého problematického chování. Pro závažné porušení řádu mu byl pobyt prodloužen o dalších 6 týdnů. I přes problémy lze pozorovat menší změny k lepšímu, chlapec se začíná otevírat a komunikovat, je schopen vyjádřit, co ho trápí. Pobyt se jeví jako smysluplný a doporučují jeho trvání.

Následující týden se kurátor rozhodl navštívit Jana v SVP. Etoped zaznamenal mírný pokrok, spolupráce s rodiči je prý velmi dobrá. Poté si šel kurátor popovídat s Janem. Ve škole mu to jde, až na matematiku. Ve volném čase mají pořád co dělat, chodí do kina, plavat, sportovat, nenudí se. Celkově působil klidně a vyrovnaně, komunikoval souvisle, začíná si vše uvědomovat.

Kurátor vyzval otce, aby se před vánočními svátky zastavil na OSPOD. Byl poučen o tom, jak pracovat s Janem během vánočních prázdnin, kdy bude propuštěn ze SVP, že jej nesmí nechat ani chvíli bez dozoru.

Během vánočních prázdnin byl Jan přistižen hlídkou MP, jak popíjí alkohol, načež mu bylo ~~mu~~ naměřeno 0,6 promile v dechu. Byl předán matce.

Po prázdninách **v lednu 2008** kurátor volal do SVP, Jan nastoupil včas a v pohodě, rodiče nenahlásili žádnou událost během pobytu doma. Kurátor tedy etopedku upozornil na hlášení od MP.

Následně přišlo na OSPOD usnesení o návrhu na nařízení ochranné výchovy Jana. Byl mu stanoven opatrovník, se kterým se kurátor sešel. Soud se bude konat na konci ledna. Kurátor vyjádřil nesouhlas s tímto řešením, protože ochranná výchova je velice závažným zásahem do poměrů dítěte. Kurátor opatrovnici nastínil možnost upuštění od uložení opatření a poté případně soudní podnět k zahájení řízení o ústavní výchově. Informoval ji o tom, že k protiprávnímu jednání došlo ještě před zahájením pobytu v SVP, a že během pobytu došlo k mírnému pokroku. Kurátor se domnívá, že uložení ochranné výchovy by mohlo dojít opět ke zhoršení jeho současného stavu, což vzala opatrovnice na vědomí s tím, že to využije u soudu ve prospěch nezletilého.

Poté kurátor volal otcí. Vysvětlil mu, proč je podán návrh na nařízení ochranné výchovy a že vše nyní záleží jen na Janovi, a na jeho závěrečné zprávě ze SVP.

Další týden kurátor opět navštívil Jana v SVP. Etoped mu sdělil, že od doby co Jan ví o soudu, se z něj stal jiný „člověk“, začal pracovat a chovat se tak, jak má, začal se sám řádně učit, psát úkoly, začal být aktivní jak ve škole, tak v kolektivu klientů. Jan mu řekl, že ze soudu má strach, prý se ničeho nedopustil, pouze hlídal. V SVP se mu jinak líbí, ve škole ho to baví, vysvědčení bude dobré a s nikým tam nemá problémy.

Kurátor zaslal zprávu na OSZ s popisem situace okolo nezletilého a s vyjádřením svého stanoviska k navrhovanému řešení problému.

Další týden v **únoru 2008** se konalo soudní jednání ve věci nařízení ochranné výchovy. Soudem byla stanovena tato opatření: dohled probačního úředníka spočívající v pravidelném týdenním sledování chování nezletilého v rodině a ve školských zařízeních, v docházce nezletilého do školského zařízení a v dodržování individuálního probačního programu, zařazení nezletilého do výchovného programu v SVP spočívající v pravidelné docházce do střediska minimálně jedenkrát týdně po celý rok.

Těsně před ukončením pobytu na počátku **března 2008** kurátor zavolal do zařízení. Jan stále spolupracuje, na návrat domů je připraven, celkově se snaží a ve škole má dobré výsledky. Jeden z jejich klientů propašoval do zařízení marihuanu, Jan o tom prý věděl, ale ke kouření se nepřidal, což je velmi pozitivní.

Po týdnu přišla závěrečná zpráva o pobytu chlapce v zařízení. Z počátku neustále narušoval chod zařízení, po prodloužení pobytu začal vnímat realitu a jeho postoje se začaly měnit, začal vidět co je dobré a co špatné a dle toho jednat. Do konce pobytu se již nedostal do závažného

konfliktu s pravidly a úspěchem je, že konci pobytu nabádal i ostatní klienty k jejich dodržování. Intelektové schopnosti jsou v pásmu průměru, paměťové složky jsou postihnuty užíváním návykových látek. Prodloužení pobytu Janovi velmi prospělo. Pro další vývoj je důležitá konfigurace rodinného a školního prostředí, potřebuje neustálou pozitivní motivaci, a vzhledem ke snadné ovlivnitelnosti je důležitá i separace od závadových prostředí.

Kurátor zavolal v **dubnu 2008** do školy, aby se informoval na Janovu docházku a prospěch. Po pobytu v SVP Jan nastoupil do školy, řádně se zapojil do výuky, do školy chodí pravidelně, neomluvenou absenci nemá, celkově změnil přístup ke škole, kamarády byl do kolektivu přijat.

Následně přišla zpráva o spolupráci s PMS. Pracovnice byla v rodině doma, Jan opět moc nekomunikoval a schází se se stejnými kamarády. V rodině jsou stanovená přísnější pravidla, a rodičům se nelíbí, že musí jedenkrát týdně dojíždět do PMS a SVP.

Po týdnu přišla další znepokojující zpráva ze školy. Jan je v hodinách pasivní, má nedostačující vědomosti, jeho školní docházka se zlepšila, ale sešity má v katastrofálním stavu. Do kolektivu se zařadil, ovšem spolužáky negativně ovlivňuje. Celkově má problémy s dodržováním pravidel, zapírá a lže.

V **květnu 2008** přišlo oznámení z PČR, že Jan popsal spreji a fixami veřejné prostory domu. Policie požádala kurátora o vypracování zprávy o pověsti pro účely trestního řízení. Následující den přišla další zpráva, že Jan zbil kamaráda.

Kurátor se spojil s PMS a z rozhovoru zjistil, že spolupráce Jana s PMS je minimální a také spolupráce se SVP je nedostačující. Etoped i pracovnice PMS se shodli, že by měl Jan absolvovat pobyt v dětském diagnostickém ústavu, jelikož ambulantní léčba není účinná.

Ve škole Jan nedostal vysvědčení, protože nevrátil učebnice a nezaplatil pokutu za poničenou lavici.

V **červnu 2008** se uskutečnilo jednání s Janem na OSPOD – ke všemu se přiznal, ke své situaci je lhostejný.

Poté matka s otcem podali návrh na předběžné opatření na nařízení ÚV z důvodu, že nezvládají výchovu svého syna. Na základě předběžného opatření bylo vydáno usnesení, aby byl Jan předán do dětského diagnostického ústavu (dále jen DDÚ). Následně soud zahájil řízení o nařízení ÚV.

OSZ si vyžádalo zprávu o výchovných poměrech Jana.

Poté rodiče přišli na OSPOD, že ráno chtěli Jana odvézt do DDÚ. On jim však utekl neznámo kam. Žádají tedy, aby výkon soudního rozhodnutí ve věci umístění jejich syna vykonal okresní soud. Kurátor tedy podal k okresnímu soudu návrh na výkon soudního rozhodnutí a telefonicky informoval sociální pracovníci z DDÚ.

Další den volal otec, že Jana vezou do DDÚ a poprosil kurátora, aby tam zavolal a domluvil příjem. Za chvíli volal otec znovu, že když vystoupili z auta před DDÚ, tak jim Jan opět utekl neznámo kam.

Za dva dny volal otec, že syna našli, když jej byli hledat ve městě, kam měl nastoupit do DDÚ. Prý šel pěšky po dálnici, tak jej naložili do auta a odvezli domů. Ráno jej zavezli na PČR, aby Jana převezli do DDÚ.

Kurátor se telefonicky spojil s DDÚ **v červenci 2008**. Jana mají v péči, o víkendu jim na krátkou chvíli utekl. On i rodiče se zajímají o dovolenku. Tu psycholog zařízení ani kurátor nedoporučuje z důvodu nespolehlivosti rodičů a možnosti útěku Jana.

V rámci kontaktů se zařízením kurátor dostával zprávy o opakovaných útěcích chlapce. Po necelých dvou měsících byl chlapec **v září 2008** převezen do výchovného ústavu v malé vesnici blízko jeho trvalého bydliště.

Po měsíci stráveném ve VÚ přišla kurátorovi zpráva, že Jan během vycházky s rodiči utekl. Zpět do zařízení jej dopravila policie.

Při návštěvě ve VÚ Jan vysvětloval, proč utíká. Je to proto, že chce vždy navštívit svoji holku. Kurátorem mu bylo vysvětleno, že si tím pouze přihoršuje a že soud bude k útěkům přihlížet.

Následně zaslal kurátor zprávu o výchovných poměrech na okresní soud. Poté byla Janovi soudním jednáním nařízena ústavní výchova.

Z průběžných zpráv z VÚ vyplynulo, že Jan z ústavu opakovaně utíká, byla u něj zadržena marihuana a jeho poslední útěk trvá již 10 dní.

Příští týden volal na OSPOD otec. Našel syna v brzkých ranních hodinách v blízkosti jejich chaty. Otec nevidí v ÚV smysl, když Jan stále utíká. To by ho měl raději doma.

V listopadu 2008, kdy situace přestala být únosná, si domluvil kurátor jednání v ústavu. Na jednání řešil kurátor s ředitelem a etopedem zařízení, sociální pracovníci, psychologem a PMS možnosti okolo Jana. Dohodli se na změně zařízení dál od bydliště, což mu stíží útěky.

Následně rodiče napsali na okresní soud žádost o zrušení ÚV.

Poté byl Jan na základě předběžného opatření (dále jen PO) přeřazen do jiného VÚ.

Sociální diagnóza

Chlapec má socializovanou poruchu chování. Jeho problémem je záškoláctví, nekázeň a šikana, útoky z domu, nerespektování autorit, agresivita a krádeže, abusus alkoholu a marihuany a nikotinismus. Z jeho trestné činnosti je to vandalismus a sprejerství. Jeho intelektová orientace je v pásmu nižšího průměru. V kolektivu svých vrstevníků je vulgární. S dospělými je neochotný komunikovat, snaží se zapírat a zkreslovat. Počátkem problémů může být nedůsledná hyperprotektivní výchova ze strany rodičů. Jan není schopen kritického náhledu na svoji osobu, vše svaluje na ostatní. Je to emočně oploštělý jedinec introvertního ladění. Přitom je to chlapec velmi citlivý a snadno zranitelný, se sklonem ke snění a malou schopností řešit složitější situace. Psychosociálně je chlapec vzhledem ke svému věku velmi nezralý, neschopný přiměřeného zapojení a fungování ve společnosti. Má problémy s přijetím běžných mravních norem, chybí mu náhled na vlastní projevy a jejich důsledky.

Poté Jan dosáhl 15 let. Během vánočních prázdnin byl Jan na dovolence u rodičů, po dovolence se ovšem do zařízení nevrátil, protože rodičům opět utekl. Poté probíhal jeho pobyt v ústavu bez větších problémů, začlenil se do kolektivu třídy i výchovné skupiny, motivací pro něj byly dovolenky doma. V dubnu 2009 se konal soud ve věci poškození cizí věci, krádeže a výtržnictví. Jan byl podmíněčně odsouzen k odnětí svobody na jeden rok s odkladem na zkušební dobu tří let. Následně byl Jan přeřazen do jiného výchovného ústavu, kde se měl připravovat na budoucí povolání. Řízení o zrušení ÚV bylo zastaveno z důvodu Janova přeřazení do jiného VÚ, kde byl spokojený, a ÚV plnila svůj účel. V září 2009 opět utekl z VÚ, avšak po necelém měsíci se vrátil. Celý rok probíhal v pořádku. Jan chodil do školy a neměl žádnou neomluvenou absenci. Učil se na kuchaře a nejvíce ho bavila praxe. Pravidelně jezdil domů na dovolenky. V zařízení neměl žádné vážnější kázeňské přestupky. V srpnu 2011 opět utekl, tentokrát na čtyři měsíce. Dosáhl 18 let a odešel ze zařízení. Jan nedokončil školu a nedostal výuční list.

	PS 1 - Marie	PS 2 - Filip	PS 3 - Jan
Rok narození	r. 1990	r. 1995	r. 1993
Typ rodiny	Neúplná	Neúplná	Úplná
Důvod evidence	Úprava rodičovských poměrů k nezletilé	Úprava výchovy a výživy dítěte narozeného mimo manželství	Výchovné problémy a trestná činnost
Od kdy v evidenci	Od 1 roku věku	Od 1 roku věku	Od 12 let věku
Rizikové chování	<ul style="list-style-type: none"> - Krádeže, - toulky, - záškoláctví. 	<ul style="list-style-type: none"> - Agresivita, - šikana, - nerespektování autorit. 	<ul style="list-style-type: none"> - Záškoláctví, - nekázeň a šikana, - útěky z domu, - nerespektování autorit, - agresivita, - krádeže, - abusus alkoholu a marihuany, - nikotinismus, - vandalismus, - sprejerství.
Metody práce	<ul style="list-style-type: none"> - výchovný pohovor, - rozhovor s rodiči, - sociální šetření, - sepsání dohody s kurátorem, - písemná žádost, - podpora a poradenství 	<ul style="list-style-type: none"> - výchovný pohovor, - rozhovor s rodiči, - sociální šetření, - písemná žádost, - podpora a poradenství 	<ul style="list-style-type: none"> - výchovný pohovor, - rozhovor s rodiči, - sociální šetření, - písemná žádost, - soudní jednání, - podpora a poradenství
Počátky problémů	Ve 13 letech	Ve 12 letech	Ve 12 letech
Hospitalizace v PL	Ano – 64 dnů	Ano – dvakrát – pravidelná medikace	Ano – po týdnu utekl
Péče SVP - pobyt	Ano – 2 měsíce	Ano – dvakrát po měsíci vyloučen z pobytu, 3. pobyt dokončen	Ano – ambulantní péče, 4 a půl měsíce pobytu, několik neúspěšných pobytů zmařených útekem
Dosažené vzdělání	Základní vzdělání, rekvalifikační kurz - servírka	Základní vzdělání	Základní vzdělání
Spolupráce s PMS	Ne	Ne	Ano – soudem stanovený dohled probačního úředníka

	PS 1 – Marie	PS 2 – Filip	PS 3 – Jan
Spolupráce s TAS	Ne	Ano – pomoc s výchovou dětí	Ne
Ústavní výchova	Ano – na základě předběžného opatření strávil v ÚV 1 rok	Ne	Ano – na základě předběžného opatření strávil v ÚV necelé 4 roky
Opatření soudu	Žádné	Trest matce za zanedbávání řádné výchovy – 1 rok odnětí svobody s odkladem na 3 roky	1 rok odnětí svobody s odkladem na 3 roky za trestnou činnost

Tabulka č. 1 Analýza

V tabulce č. 1 jsme zvolili kategorie, na jejichž základě jsme provedli obsahovou analýzu.

Dva ze tří vybraných klientů pochází z neúplné rodiny. U jednoho klienta přerostlo rizikové chování v trestnou činnost, u ostatních šlo pouze o záškoláctví, toulky, krádeže, agresivitu, nerespektování autorit apod. Nejčastěji používané metody jsou výchovný pohovor, rozhovor s rodiči, sociální šetření, písemná žádost k jiným institucím a poradenství a podpora. U jednoho z klientů byla použita metoda sepsání dohody, kterou musí klient plnit a je kurátorem kontrolována. V rámci multidisciplinární spolupráce byla nejvíce využívána střediska výchovné péče a možnost dobrovolných pobytů. Klienti využívaly dobrovolné pobyty ve SVP opakovaně a několikrát byli z pobytu vyloučeni, nebo utekli. Další využívanou institucí byla psychiatrická léčebna, ve které klienti absolvovali pobyt. Spolupráce s probační a mediační službou byla využita pouze v posledním případě, kdy klientovo rizikové chování přerostlo až v trestnou činnost. V jednom případě kurátor spolupracoval i s terénní asistenční službou. Ve dvou ze tří případů klienti skončili v ústavní výchově a u obou bylo využito předběžného opatření. V jednom případě stanovil soud trest matce za zanedbávání řádné výchovy a jednomu klientovi soud uložil 1 rok odnětí svobody s odkladem na 3 roky za trestnou činnost. Všichni klienti dosáhli pouze základního vzdělání, pouze první klientka si dodělala rekvalifikační kurz v oboru číšník/servírka.

5.3 Rozhovor s kurátorem

Kurátor je muž s desetiletou praxí, který má vysokoškolské vzdělání.

1. Jaké používáte metody práce s klientem a s rodinou?

Nejčastější používanou metodou je výchovný rozhovor, který slouží především k motivaci klienta. Hodně je využíván také dotazník. Další metodu, kterou často používám, je sepsání dohody s klientem. V rámci této dohody jsou s klientem sepsána pravidla, která budou dodržována, a každých 14 dní dochází klient na jednání ke kontrole dodržování. Je to relativně účinná metoda, protože dítěti jsou stanoveny konkrétní dílčí cíle, kterých mají dosáhnout.

Při spolupráci s rodinou dítěte je nejdůležitější jejich motivace a vysvětlení vážnosti situace. Mnohdy, když rodiče přestanou problém bagatelizovat, tak se k problému postaví čelem a dítěti udělí i vážnější postih, než by bylo třeba. V rámci motivace rodičů je třeba je poučit o rodičovské odpovědnosti, kterou mají za dítě do 18 let. Dále je důležité jim vysvětlit, že kurátor není ten, který by měl jejich dítě vychovávat. Všechny problémy většinou začínají v rodině. S rodiči se tedy snažíme domluvit na postupu, aby na dítě začali výchovně působit především oni. A pokud toto selhává, nastávají naše opatření v podobě pobytů, SVP apod.

2. Jak funguje multidisciplinární spolupráce? Popř. s kým vším spolupracujete?

Nejčastěji spolupracujeme se školou, obvodními lékaři, psychology, SVP, PMS. Častá je spolupráce i se sociálně aktivizačními službami. Samozřejmě je důležitá spolupráce i se složkami činnými v trestním řízení jako státní zastupitelství, soudy, a policie a další spolupráce např. s neziskovými organizacemi jako jsou K-centra, nízkoprahová zařízení apod.

Spolupráce většinou probíhá bez problémů, pokud všem jde o zájem dítěte. Problém nastává většinou ze strany klienta, ale my jsme schopni se vždy domluvit na postupech.

3. Podporujete spolupráci se SVP?

Určitě spolupráci se SVP podporujeme. Je to jedno z nejčastěji kontaktovaných zařízení vůbec. Jsou dvě možnosti spolupráce, buď ambulantní péče, kdy se jedná o prvotní záchyt a kam dítě posíláme, pokud má nějaký výchovný problém a cítíme, že je třeba, aby jej s ním někdo projednal. Pokud vyvstane situace, že je potřeba nějaká intenzivnější spolupráce, tak po dohodě s rodiči a se střediskem může dítě nastoupit na dobrovolný pobyt. Je to opravdu nejvyužívanější institut. Bohužel spousta rodičů si myslí, že v SVP pracují pouze psychologové a že dítě bude okamžitě nějak medikováno. Pokud ale rodiče pochopí, že tam pracují speciální pedagogové

a další specialisté, kteří dětem umí pomoci po stránce psychické i po stránce toho výchovného problému, dochází většinou k dohodě.

4. Podporujete spolupráci s PMS?

Pokud se dozvíme, že dítě spáchalo trestný čin, tak kontaktujeme PMS. Spolupráce je většinou bez problému, vždy si navzájem vyhovíme. Činnost PMS už jde částečně mimo nás, ale vždy si vyžádáme zprávy o průběhu spolupráce, nebo spolu chodíme i na šetření, pokud máme stejný zájem, tak ať rodinu nenavštěvujeme každý zvlášť.

5. Jaký je Váš názor na ústavní výchovu?

Ze zákona máme vždy povinnost, zjistit, zda není možné zařídit náhradní rodinnou péči u pěstounů, a teprve potom nastupuje ústavní výchova jako taková. Pokud se tedy navrhuje ústavní výchova, vždy se kontaktuje krajský úřad, který zprostředkovává náhradní rodinnou péči, která má přednost před zařízením. Samozřejmě prioritou je, aby dítě zůstalo v rodině, ale pokud už to dítě nemá kam jít, doma o něj není řádně postaráno nebo je nevladatelné, tak není jiná možnost. Pokud jsou vyčerpány všechny možnosti ze strany rodičů, dítě prošlo několika SVP, selhala třeba i PMS, tak ústavní výchova je poslední variantou možné nápravy. Úspěšnost ústavní výchovy je velmi individuální. Jsou případy, kdy se dítě napraví, třeba si i prodlouží pobyt v ústavní výchově, aby dokončilo školu. Pak jsou ale případy, kdy bohužel po dovršení 18 let dítě opustí zařízení, skončí bez vzdělání a k nápravě nikdy nemusí dojít.

6. Jak pracujete na úrovni primární prevence?

Byly doby, kdy jsme chodili do škol dělat přednášky. Ale nyní je na to stále méně času, takže to za nás převzaly jiné organizace, jako např. K-centra apod. Navíc my jsme malý úřad a opravdu ta časová dotace na to nestačí.

7. Jaká jsou úskalí Vaší práce?

Rozhodně nechota rodičů spolupracovat, bagatelizování případů. Rodiče nereagují na zprávy školy, podceňují problémy. Vždy velmi záleží, zda je rodina úplná či neúplná. Pokud jsou rodiče třeba rozvedení a mají dítě ve střídavé péči, tam je ta spolupráce vždy složitější. Jsou zde také další faktory, jako například materiální zabezpečení rodiny. Často je složité najít kompromis. Celá sociální práce je především o rodině, tam vše začíná, rodič nesmí být benevolentní a nastavit dítěti pevný pravidelný režim.

8. Jak pracujete na prohlubování Vašeho vzdělání?

Ze zákona musíme absolvovat 24 hodin vzdělávání akreditovaného MPSV a 24 hodin vzdělávání bez akreditace. Sami si vybíráme z nabídky školení. Nad rámec tohoto povinného to je především o četbě odborné literatury a metodických pokynů. Určitě se vzděláváme pomocí

supervizí skupinových i individuálních. Mohly by sem patřit i různé konzultace s jinými odborníky, s psychology, nebo intervize s kolegy.

9. Jaký je Váš postoj k psychohygieně za účelem prevence syndromu vyhoření?

Na rozdíl od jiných kolegů mám velkou výhodu, že bydlím v jiném městě asi 15 km odtud. To znamená, že se s klienty nepotkávám v osobním životě a myslím si, že právě to je to hlavní, co mi pomáhá „vypnout“. Hlavní je si uvědomit, že my tady nejsme od toho, abychom klienty napravovali. My je pouze nasměrujeme, ukážeme jim správnou cestu a pomůžeme jim nastavit správné hodnoty. Pouze z vaší vůle člověka nikdy nezměníte, vždy musí chtít i klient.

10. Co je Vaší motivací k práci?

Mojí motivací k práci bude asi snaha pomáhat, řešit problémy. Je to práce jako každá jiná. Mojí motivací je i skvělý kolektiv, který zde máme, jsou tu skvělé mezilidské vztahy.

11. Jak vnímáte Vaše postavení ve společnosti?

Naše role ve společnosti není úplně kladná. Často jsme jako strašáci a děti potom nevědí, co od nás mohou očekávat. Nevědí, že jsme tu pro ně, abychom jim pomohli. Celkově pracovníci v sociální práci jsou vnímání negativně, kteří bezdůvodně odebírají děti a pletou se do soukromí. Často děti neznají svá práva. Celkově je v naší společnosti špatná informovanost ze strany rodičů, ale třeba i škol. Učitelé neznají zákon a nevědí, že můžeme s dítětem mluvit bez přítomnosti jiné osoby. Pokud dítě ve škole zlobí, vyhrožují jim kurátory. I v médiích jsme zbytečně vykresleni ve špatném světle. A to je důvod, proč nás lidé vnímají negativně a proč naše postavení není na takové úrovni, jak bychom si přáli.

5.4 Závěr výzkumu

Na základě případových studií bylo zjištěno, že kurátor je důležitým článkem sociálně-právní ochrany dětí. Jeho práce je specifická, náročná, zodpovědná a může zásadně ovlivnit další život dítěte. Je součástí multidisciplinárního týmu, který pracuje s dětmi s rizikovým chováním a hledá řešení k nápravě. Je důležité, aby se dítě k němu dostalo včas. Kurátora může kontaktovat škola, policie, lékař nebo sami rodiče dítěte. Následně musí kurátor prošetřit poměry dítěte a zjistit jeho celkovou situaci. Na základě všech zjištěných skutečností se stanoví další postup podle toho, zda je třeba s dítětem nadále pracovat, či šlo pouze o jednorázový problém. Nejčastější metodou, kterou kurátor využívá, je výchovný rozhovor s klientem, který slouží především k motivaci klienta.

Spolupracuje s institucemi, které pomáhají dětem s dodržováním pevného režimu a vštěpováním správného chování. Hojně využívaný je pobyt dětí ve středisku výchovné péče. Střediska výchovné péče se jeví, jako neúčinnější instituce, působící na děti do 15 let. Další využívanou institucí jsou psychiatrické léčebny, které posoudí problém dítěte z hlediska psychiatrie. Na rozdíl od středisek výchovné péče pobyt zde není hrazen rodiči, k hospitalizaci je však potřebné doporučení pedopsychiatra. Pokud všechna opatření selhávají, dítěti může být nařízena ústavní výchova. Je to až krajní řešení, avšak stále hojně využívané. Úspěšnost ústavní výchovy je velmi individuální.

Z rozhovoru bylo zjištěno, že multidisciplinární spolupráce funguje na výborné úrovni, jelikož všem jde o zájem dítěte. Součástí multidisciplinárního týmu jsou lékaři, psychologové, pracovníci školy, střediska výchovné péče, probační a mediační služba, sociálně aktivizační služby, K-centra apod. Důležitá je také spolupráce s orgány činnými v trestním řízení. Největším úskalím kurátorské práce je spolupráce s rodiči, kteří bagatelizují problémy. Nejdůležitější je, aby mělo dítě stanovený pevný režim a nenašel se prostor pro vznik problémů.

Kurátor musí být empatický, citlivý, klidný, schopný si rychle získat důvěru dítěte i jeho rodičů. Musí ale počítat i s tím, že ne vždy jsou údaje jím získané pravdivé, a proto musí najít způsob, jak si je ověřit, aby byly opravdu objektivní.

Z interview je také patrné, jak velmi důležitá je psychohygienu a umění relaxace. Motivací kurátora je snaha pomáhat a řešit problémy. Důležité je tak neustálé prohlubování vzdělání, které je dáno také zákonem. Z poslední otázky vyplývá, že postavení kurátorů v naší společnosti je tristní. Celkově jsou pracovníci sociální práce vnímáni velmi negativně, což je dáno neinformovaností celé společnosti.

ZÁVĚR

Bakalářská práce byla rozdělena do dvou částí. V teoretické části jsem rozebrala úlohu kurátora v sociálně – právní ochraně dětí, vyjmenovala základní instituce, se kterými spolupracuje, a popsala všechna východiska jeho práce. Stěžejním pramenem kurátorské práce je zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon je relativně rozsáhlý, ale i přesto jsem se snažila vymezit všechny důležité kompetence kurátora. Kurátor má v rámci vykonávání své profese poměrně „volné pole působnosti“. Využívá mnoho metod, kterými působí na své klienty. Výchovná opatření, která klientů stanovuje, lze vybrat ze široké škály od mírnějších a po ty nejpřísnější, která musí stanovit i také soud. Hlavní kompetence kurátora a rozmanitost multidisciplinární spolupráce, jež jsem popisovala v teoretické části, jsem se snažila potvrdit empirickou částí.

V praktické části jsem se zaměřila na cíl bakalářské práce, který jsem si stanovila v tomto znění: *„seznámit s činností kurátora pro děti a mládež a prostřednictvím empirické části analyzovat spolupráci kurátora s klienty do 15 let.“* V praktické části jsem tedy pomocí případových studií a rozhovoru zjišťovala, jak kurátor postupuje při své práci, a jak funguje multidisciplinární spolupráce.

Funkce, které kurátor vykonává, jsou především zjišťování celkové životní situace klientů a jejich rodiny, zprostředkování informací jiným institucím a účast při soudních jednáních, kdy hájí zájmy dítěte. Dále navrhuje výchovná opatření, podílí se na realizaci ústavní či ochranné výchovy, klienty v zařízeních navštěvuje a zároveň spolupracuje s různými institucemi. Z případových studií, které jsou podloženy skutečnými případy, je patrné, že nejvíce využívanou institucí jsou střediska výchovné péče. Kurátor při své práci hojně využívá možnosti dobrovolných dvouměsíčních pobytů, kdy je dítěti pevně stanoven režim a tento režim je vynucován. Dále je častá spolupráce s psychiatrickými léčebnami, v nichž pobyt nehradí rodiče. Dalšími institucemi jsou například probační a mediační služba, terénní asistenční služba, K-centra, dále kurátor spolupracuje se školskými zařízeními, se zdravotnickými zařízeními, se státním zastupitelstvím, s policií, se soudy apod. Kurátor tedy v praxi plní všechny kompetence stanovené zákonem, což je zde podloženo kazuistikami a rozhovorem.

Rizikové chování, ke kterému inklinují dnešní děti, je dáno především benevolencí rodičů při jejich výchově. Všechny problémy většinou začínají v rodině, a pokud se problém nepodchytí včas, přerůstá až do velkých rozměrů. Takto tomu bylo i ve třetím případě, kdy 12letý Jan ukradl v supermarketu čokoládovou tyčinku a jeho chování přerostlo až v trestnou

činnost. Bagatelizace problémů rodiči bývá úskalím i při kurátorské práci. Neochota rodičů spolupracovat často kurátorovi stěžuje jeho, už tak těžkou, práci. Další důležitou kapitolou práce je prevence sociálních deviací. Primární prevenci za kurátora většinou přejímá škola či rodina a kurátor se věnuje především sekundární a terciární prevenci. V rámci sekundární prevence se kurátor snaží dítě obrátit správným směrem a zabránit opakování rizikového chování. Terciární prevence pak slouží k minimalizaci napáchaných škod a znovu začlenění do společnosti. Kurátor pro děti a mládež je tedy prostředníkem mezi dítětem, rodinou a ostatními institucemi a snaží se maximálně pomoci.

Seznam použitých zkratk

apod.	a podobně
č.	číslo
ČR	Česká republika
DgÚ	Diagnostický ústav
DDÚ	Dětský diagnostický ústav
MěÚ	Městský úřad
MP	Městská policie
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠ	Mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
např.	například
OSPOD	Orgán sociálně – právní ochrany dětí
OSZ	Okresní státní zastupitelství
OV	Ochranná výchova
PL	Psychiatrická léčebna
PČR	Policie České republiky
PMS	Probační a mediační služba
SVP	Středisko výchovné péče
Sb.	Sbírka
TAS	Terénní asistenční služba
ÚP	Úřad práce
ÚV	Ústavní výchova
VÚ	Výchovný ústav
ZŠ	Základní škola

SEZNAM ODBORNÝCH ZDROJŮ

DAVIDOVÁ, Ivana. *Metodická příručka pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2010. ISBN 978-80-7368-628-4.

JEDLIČKA, Richard. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-731-2038-0.

JEDLIČKA, Richard. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5447-5.

KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4502-2.

KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese: psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese*. 4. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8429-X.

LABÁTH, Vladimír. *Riziková mládež: možnosti potencionálních změn*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. Série učebnic pro obor sociální práce. ISBN 80-858-5066-4.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Vyd. 3., přeprac. a dopl., v Grada Publishing vyd. 1. Praha: Grada, 1998. ISBN 80-716-9195-X.

LINHART, Jiří, a kol. *Slovník cizích slov pro nové tisíciletí*. 1. Litvínov: Dialog, 2007. ISBN 80-7382-005-6.

MACELA, Miloslav, Daniel HOVORKA, Adam KŘÍSTEK, Klára TRUBAČOVÁ a Zuzana ZÁRASOVÁ. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-727-0.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8549-0.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. *Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8771-X.

MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ (eds.). *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-736-7002-X.

NOVOTNÁ, Věra, Eva BURDOVÁ a František BRABENEC. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. Praha: Linde, 2000. ISBN 80-86131-26-2.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8308-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-7184-488-8.

Legislativa

ČESKO. Zákon č. 40/2000 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. *In: Sbíрка zákonů České republiky*. 2009. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. *In: Sbíрка zákonů České republiky*. 2012. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

ČESKO. Zákon č. 99/1963, Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. *In: Sbíрка zákonů České republiky*. 1963, Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-99>

ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. *In: Sbíрка zákonů České republiky*. 2006. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

ČESKO. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. *In: Sbíрка zákonů České republiky*. 2002. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů. *In: Sbíрка zákonů České republiky*. 1961. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

ČESKO. Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. *In: Sbíрка zákonů České republiky*. 1990. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-200>

ČESKO. Zákon č. 218/2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. *In: Sbíрка zákonů České republiky*. 2003. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>

ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. *In: Sbíрка zákonů České republiky*. 1999. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

ČESKO. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. *In: Sbirka zákonů České republiky.* 2004. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>